

FER MEMÒRIA: UN *PAPER* A L'ARXIU

A partir de la recerca sobre Pere Valls Lafita

Oriol Valls Pérez

Director del treball: Ramon Alberch i Fugueras

Any d'elaboració: 2016

Màster en Arxivística i Gestió Documental

Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents

Col·lecció: Treballs fi de màster i de postgrau

Com citar aquest article: Valls Pérez, Oriol. (2016) *Fer Memòria: un paper a l'arxiu. A partir de la recerca sobre Pere Valls Lafita*. Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treballs fi de Màster i de postgrau). Http://... (consultat el ...)

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>). Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

Resum

Els arxius són els organismes que custodien la documentació generada per les activitats humanes. Enregistren la Memòria de les societats. En el present treball es vol demostrar com d'important és aquesta funció dels arxius i com és d'imprescindible que la preservació vagi lligada a la difusió. Difondre la Memòria continguda en els arxius és un servei que dona beneficis a la ciutadania i que a la vegada té un retorn pels propis arxius. A través de la recerca d'un soldat republicà desaparegut durant la Guerra Civil Espanyola ens acostarem al paper dels arxius en la recuperació de la Memòria democràtica i de les víctimes de crims contra la humanitat.

Paraules clau: arxius, Memòria, difusió, Guerra Civil Espanyola, víctimes del Franquisme, Drets Humans, democràcia, Estat espanyol, impunitat.

Título: Hacer Memoria: un papel en los archivos. A partir de la búsqueda sobre Pere Valls Lafita.

Resumen

Los archivos son los entes que custodian la documentación producida por las actividades humanas. Registran la Memoria de las sociedades. En el presente estudio se pretende demostrar la importancia de esta función de los archivos, la cual es imprescindible que vaya acompañada de la difusión. Difundir la Memoria que contienen los archivos es un servicio que da beneficios a la ciudadanía y a la vez tiene un retorno hacia los propios archivos. A partir de la búsqueda de un soldado republicano que desapareció durante la Guerra Civil Española, nos acercaremos al papel de los archivos en la recuperación de la Memoria democrática y de las víctimas de crímenes contra la humanidad.

Palabras clave: archivos, Memoria, difusión, Guerra Civil Española, víctimas del Franquismo, Derechos Humanos, democracia, Estado español, impunidad.

Title: Making Memory: a role of archives. Through the search about Pere Valls Lafita

Abstract

Archives are the institutions that preserve the documents produced by the human activities. They record the Memory of societies. This study pretends to explain that preservation of the Memory is a main function in the archives, but it has to be accompanied by the public diffusion. The publication of the records is an act that produces benefits to citizens and also to archives themselves. Through the search about a republican soldier who disappeared during the Spanish Civil War, we will approach to the role of archives in recovering democratic Memory and the Memory of the victims of crimes against humanity.

Keywords: archives, Memory, diffusion, Spanish Civil War, Franco's victims, Humans Rights, democracy, Spanish State, impunity.

Agraïments

Vull agrair el suport que m'ha donat el meu director de Treball Final de Màster, en Ramon Alberch. I també, ja no des de la perspectiva acadèmica, però tanmateix molt important, el suport que m'ha proporcionat la meva família.

A més, també haig de donar les gràcies a diferents persones que m'han ajudat al llarg de la recerca i de l'elaboració del Treball:

A la Maria Valls Gómez, de l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet, per ser una gran tutora de pràctiques i per animar-me en la descoberta de documentació dels refugis antiaeris de la Guerra Civil de L'Hospitalet.

A l'Eli Fierro Milà, del Centre d'Estudis Beguetans, per donar-me un cop de mà amb els fons documentals del municipi.

Al Vicente Moreno, treballador de l'Ajuntament de Begues i responsable del servei d'arxiu, per la seva predisposició i per oferir-me una sala de consulta molt especial.

A l'Albert Guasch Luján, de Begues, per compartir amb mi el seu treball de recerca sobre la Guerra Civil a Begues.

A l'Anna Pérez de l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià – Sant Gervasi, per la seva col·laboració.

Als treballadors de l'Ajuntament de La Puebla de Híjar que em van atendre amablement.

I en general a tots els arxivers que m'han donat un cop de mà quan he realitzat consultes.

SUMARI

Introducció.....	7
1. La Memòria col·lectiva	8
1.1. Sobre la funció dels arxius	8
1.2. Sobre la situació a Espanya	12
2. Difusió de la Memòria: una oportunitat pels arxius	20
2.1. L'exemple de l'Arxiu Municipal de Begues.....	21
2.1.1. Una proposta de difusió	24
2.2. L'exemple de l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet	27
2.2.1. "Papers" de l'arxiu que són una oportunitat	29
3. Un cas concret de Memòria: Pere Valls Lafita	33
3.1. Transmissió oral i fons familiar	33
3.2. L'arxiu del núvol i la recerca a la xarxa	41
3.2.1. La Hiperenciclopèdia d'Esquerra Republicana de Catalunya	45
3.3. Fons documentals consultats	51
3.3.1. L'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona	52
3.3.2. L'Arxiu Nacional de Catalunya	54
3.3.3. Els arxius històrics militars	55
3.3.4. El Centre Documental de la Memòria Històrica	59
3.4. Memòria d'en Pere Valls Lafita: fins i tot fitxaven els morts	64
4. Conclusions finals: difusió i Memòria	69
5. Bibliografia i fonts	71
5.1. Portals a la xarxa	74
Annexos	76

Introducció

Aquest Treball Final de Màster té per finalitat tractar una de les funcions bàsiques dels arxius: la preservació i difusió de la Memòria de la societat. De fet, aquesta funció és la raó central per la qual existeixen els arxius.

Els arxius són els organismes que recopilen la documentació que genera la societat. Són els encarregats de custodiar-la, preservar-la i posar-la a l'abast de la ciutadania perquè aquesta tingui accés al coneixement de la seva pròpia història, al funcionament de l'administració pública i a l'actuació dels representants polítics.

La Memòria col·lectiva preservada en els arxius també serveix per reivindicar drets, fer justícia i denunciar crims contra la humanitat. Els arxius són la millor arma contra la impunitat.

És per això que, en les següents pàgines, ens fixarem en la Memòria dels arxius a partir de tres grans apartats:

- Reflexionar sobre aquesta funció dels arxius i aproximar-nos a quina és la situació actual a l'Estat espanyol en aquest àmbit.
- Tractar l'aspecte de la difusió de la Memòria, a través d'exemples reals de dos arxius municipals catalans.
- Copsar com s'ha dut a terme una recerca de Memòria de la Guerra Civil Espanyola en el cas concret de la desaparició d'en Pere Valls Lafita, el germà del meu avi Lluís.

És aquest un treball que pretén descriure i criticar una realitat, fent-ho sobretot a partir de l'explicació d'un cas concret. Es tracta d'un estudi interdisciplinari, ja que combina el punt de vista de l'Arxivística, la recerca històrica i la qüestió legal.

L'objectiu final és promocionar i potenciar el tractament i la difusió de la Memòria des dels arxius. A la vegada també es vol denunciar l'al·lucinant actuació d'un Estat que es defineix com a democràtic i que no reconeix la il·legitimitat de la dictadura (Preston, entrevistat a *El Periódico*, 2016) ni mou fitxa davant de la impunitat dels crims patits per les víctimes del Franquisme.

Els arxius hi són i han de fer el seu paper de proporcionar a la societat testimonis que possibilitin fer justícia i que recordin la història de la democràcia. Un *paper* dels arxius ens pot ajudar a fer Memòria.

1. La Memòria col·lectiva

1.1. Sobre la funció dels arxius

A la segona meitat del segle XVIII, Bernard Simon, de l'abadia de Murbach (a l'Alsàcia), va escriure les Set regles d'or dels arxivers (1761-1781)¹. Eren les següents:

- Tractar els documents amb cura, perquè no siguin doblegats, ni esquinçats, ni estripats.
- Retornar curosament els documents al seu lloc.
- No deixar sortir dels arxius els originals, només les còpies; si cal presentar un original s'ha d'anotar en un registre la data de sortida, la destinació i el retorn.
- Si una signatura està arrencada o desapareguda, ha de ser refeta de nou, perquè hom pugui retrobar el document sense dificultats.
- A la primavera, al temps de la calor, obrir les finestres i les portes dels arxius, per fer corrent d'aire i foragitar el fred i la humitat; tancar cada nit per a què l'aire humit no malmeti els documents.
- Netejar de tant en tant: treure la pols i les teranyines.
- Que ningú entri als arxius amb una espelma.

Podríem concloure que aquestes regles, al cap i a la fi, no estan tant desfasades i, amb els matisos corresponents, s'haurien de seguir aplicant en qualsevol centre arxivístic. Aleshores, el paper dels arxius segueix sent el mateix que al segle XVIII?

Lògicament, la resposta és negativa. Els arxius són molt més que simples dipòsits on es custodia documentació.

La finalitat dels arxius és l'organització dels fons i de la documentació que contenen perquè puguin ser utilitzats a favor de quatre grans eixos.

En primer lloc, per a la gestió administrativa. És a dir, l'Arxivística és la disciplina que s'ha d'encarregar de dur a terme la gestió de la documentació generada per un organisme. En qualsevol ens, ja sigui públic o privat, l'arxiu és una figura clau i decisiva pel bon funcionament de l'entitat. Un adequat sistema documental tutelat pels arxivers amb estreta col·laboració amb el departament d'informàtica és avui dia indispensable tant a l'Administració pública com en una empresa. Si ens fixem en els organismes públics, ens adonem ràpidament que l'arxiu i el sistema de gestió documental, a més de beneficiar la feina del conjunt de departaments, també ens aporta valors de transparència i drets ciutadans.

---

¹ "Les sept règles d'or des Archivistes". La Gazette des Archives (París), núm. 162 (3r trimestre 1993), pàg. 225.

Això ens condueix cap al segon eix: la preservació dels drets. Els arxius són el testimoni de l'activitat humana. Són els dipositaris de lleis, normes i drets aconseguits a favor de la ciutadania. Sovint també són testimoni de crims i injustícies. Per tant, una finalitat i funció dels arxius, totalment indeslligable de la seva raó de ser, és la de col·laborar amb l'aplicació dels Drets Humans restituint els principis de memòria i justícia.

Relacionat amb l'anterior, el tercer eix fonamental en que es basa la finalitat última dels arxius és la informació ciutadana. Els arxius han de ser una porta d'entrada perquè la ciutadania pugui rendir comptes del funcionament de la seva Administració pública. Avui dia el terme transparència, està molt de moda. Doncs els arxius són la peça imprescindible per a què la transparència dels ens públics sigui real.

En darrer lloc, la investigació cultural i històrica és també un eix a tenir en compte. Certament, darrerament els corrents arxivístics han volgut anar-se deslligant d'aquest aspecte que durant molt temps havia estat considerat com pràcticament l'exclusiva funció dels arxius. Actualment la investigació històrica ja no és el pilar fonamental dels arxius, i no és difícil escoltar arxivistes que en reneuen. Els eixos explicats ens els paràgrafs anteriors són avui en dia les funcions estrella dels arxius: gestió documental, Drets Humans i transparència. Tots tres bastant relacionats entre sí: la gestió documental es fa en pro de l'efectivitat i la transparència, i la transparència està fortament lligada a la bona salut del sistema democràtic, el qual ha de vetllar pel compliment dels Drets Humans. I tothom s'oblida dels investigadors. Aquests que s'espavilin sols, els arxivistes estan per a coses més importants. La investigació cultural i històrica no té res a veure amb els altres eixos? Doncs i tant que hi té a veure. La investigació és una ajuda inestimable per a la consecució de drets i també és una prova de la transparència dels organismes.

És un error menysprear la investigació cultural. Segurament es tracta d'una mena de revenja causada per l'encasellament de la professió. A l'arxiu només hi venien investigadors. Ara també hi vénen ciutadans i és clarament aquest el camí a seguir: els arxius públics han de tenir la vocació de ser oberts i destinats a la consulta dels ciutadans. Però aquest servei, que és importantíssim, no pot implicar que l'arxiver s'oblidi absolutament dels investigadors. Per què? Doncs per què la feina de l'arxiver arriba a comprendre la difusió del patrimoni documental, però no pas la investigació amb finalitats acadèmiques o científiques. Preguntem-nos, no és una gran oportunitat de difusió que un arxiu col·labori en un treball acadèmic de renom? No és una bona promoció per a l'arxiu aparèixer a les notícies d'actualitat gràcies a la publicació d'estudis rellevants? Les descobertes i els treballs que fan els investigadors permeten que els arxius es puguin donar a conèixer i d'aquesta manera fer créixer l'interès del conjunt de la ciutadania cap a ells.

Per tant, òbviament no serà el paper central dels arxius; però atendre, fonamentar i col·laborar amb les tasques d'investigació és una funció i una oportunitat que els arxivistes no haurien de deixar de banda, sinó tot el contrari.

Així doncs, aquests són els quatre eixos sobre els quals gira la finalitat dels arxius. Podem constatar i resumir que la finalitat dels arxius es basa en el servei a la ciutadania a favor de la democratització de la societat. Els arxius són com els canaris que utilitzaven els miners per saber si hi havia perill de gasos tòxics quan s'endinsaven a la mina. És a dir, podem saber si una societat és plenament democràtica fixant-nos en els seus arxius i el paper d'aquests. Si l'arxiu és totalment inaccessible, el canari se'n ha mort. Si existeixen moltes dificultats per consultar la documentació pública, anem malament. Els arxius no han de ser secrets -òbviament es poden acceptar alguns límits-, però la base ha de ser d'obertura total a la consulta ciutadana.

En les dictadures els arxius estan amagats, en els països democràtics els arxius han de tenir les portes obertes i ser autèntiques proves del nivell de democràcia de la societat. És clar que sempre es pot millorar: la democràcia ha de seguir avançant i els arxius han de participar-hi i col·laborar-hi.

La recuperació, organització i accessibilitat dels arxius esdevenen elements imprescindibles per tal que els arxius puguin contribuir a la restitució dels principis de memòria i justícia. Ho podem copsar en els nombrosos casos de transicions de governs dictatorials a sistemes democràtics.

Kai Ambos (Gil, 2009, 12) explica que en els anomenats processos de transició de la dictadura a la democràcia o de la guerra a la pau, la confrontació d'un Estat amb el seu passat, la memòria i la reconsideració d'injustos i greus crims són essencials per a la futura coexistència dels autors i les víctimes. El descobriment del que va succeir no és només un dret privat de les víctimes i dels seus familiars, sinó que també és un dret col·lectiu que la societat garanteixi l'accés a la informació, el que constituirà les bases creadores de la identitat del nou Estat. Sense aquesta reconsideració personal i social del conflicte és difícil evitar una recaiguda en les antigues estructures de violència. Vist així, la memòria significa també prevenció de conflictes.

L'any 1995 la UNESCO i el Consell Internacional dels Arxius (ICA) van elaborar un estudi sobre els arxius dels règims repressius. El 2008 se'n va fer una actualització sota la direcció d'Antonio González Quintana que ens serveix per conèixer bé el paper dels arxius en la lluita per la recuperació de la memòria, la justícia i la democràcia:

- Els documents que són testimoni de la violació dels Drets Humans s'han de conservar.

- Els documents que testimonien la violació dels Drets Humans han d'estar disponibles per a l'exercici dels drets col·lectius i individuals. Col·lectivament, és necessària la lliure elecció del model de transició, però s'ha d'evitar que aquesta barri el pas al dret a la memòria, a la veritat, a la justícia i a conèixer els responsables de crims contra els Drets Humans. Cal que sigui accessible tota aquella documentació que serveixi al dret d'exculpació i de rehabilitació, a conèixer on són els familiars desapareguts, al coneixement de les dades existents sobre qualsevol persona en els arxius repressius, al dret a la investigació històrica i científica, a la llibertat i amnistia per als presos polítics i de consciència, al dret a la compensació i reparació de danys patits per les víctimes de la repressió i al dret a la restitució dels béns confiscats.
- Els arxius dels organismes propis del règim repressiu s'han de sotmetre a la legislació democràtica.
- Els arxius dels ja desapareguts serveis repressius han de quedar sota el control de les noves autoritats democràtiques.
- Els arxius de les Comissions de Veritat o d'altres organismes similars han d'estar protegits i el seu ús regulat per llei.
- S'ha d'arbitrar una solució per a la custòdia i conservació dels arxius dels Tribunals de Justícia creats amb la finalitat de jutjar crims de guerra o de lesa humanitat.
- La documentació que testimonia la repressió política ha de ser custodiada en centres d'arxiu.
- Els arxius que custodien els documents de la repressió s'han de sotmetre a la protecció legal dels béns d'interès cultural.
- S'ha de regular l'ús dels arxius de la repressió.
- En els països en procés de transició, les fonts sobre la violació de Drets Humans i la repressió política que els afecta, han de passar a mans dels serveis d'intel·ligència de governs democràtics.
- S'han de localitzar i censar els arxius dels organismes públics involucrats en la violació de Drets Humans.
- S'han d'arbitrar mesures de foment per localitzar, protegir i tractar arxivísticament els fons documentals produïts per les organitzacions de Drets Humans i els organismes d'oposició als règims repressius.
- S'ha de divulgar el coneixement dels arxius repressius.

Constatant aquests deures o tasques, hem d'afirmar enèrgicament que, sense cap mena de dubte, una funció importantíssima dels arxius és estar al costat de les víctimes, dels Drets Humans i de la recuperació de la memòria.

Vegem-ho, per acabar, a la Declaració Universal sobre els Arxius per l'ICA:

*Els arxius registren decisions, accions i memòria. Constitueixen un patrimoni únic i insubstituïble que es transmet de generació en generació. Els documents són gestionats des del seu origen per preservar el seu valor i el seu significat. Són fonts fiables d'informació que garanteixen la seguretat i la transparència de les actuacions administratives de les organitzacions. Els arxius juguen un paper essencial en el desenvolupament de la societat contribuint a la constitució i salvaguarda de la memòria individual i col·lectiva. El lliure accés als arxius enriqueix el nostre coneixement de la societat, promou la democràcia, protegeix els drets de la ciutadania i millora la qualitat de vida.*²

1.2. Sobre la situació a Espanya

L'Estat espanyol forma part de la Cort Penal Internacional, coneguda popularment com el Tribunal de la Haia. Pels 124 Estats que actualment l'integren existeix l'obligació de persecució penal dels crims contra la humanitat. Una transició sense cap mena de component penal (és a dir, una reconciliació sense justícia penal) quedaria per sota de les exigències internacionals (Gil, 2009, 16):

“Un intercanvi d'impunitat per pau, amb la conseqüent pèrdua de justícia, no pot portar cap pau positiva ni un Estat estable. El tracte al qual s'arribi respecte els crims dels autors, que potser ara són socis en la negociació, no pot ser unilateral a favor d'aquests i en detriment de les víctimes. L'admissibilitat d'una renúncia a la persecució penal requereix d'una sofisticada ponderació dels interessos en conflicte –la pau, per un costat, i la justícia per l'altre costat–. En el cas espanyol la renúncia a la persecució penal es fonamentà també en el temor a una recaiguda en la guerra civil, i així es va reconèixer la preferència de la consecució de la pau negativa sobre la justícia (inclús penal).”³

Un temor a la recaiguda en la Guerra Civil? Més aviat una coacció de qui tenia la força de les armes. A Espanya, la transició no va ser ben bé el canvi d'una estructura a una altra, sinó una adaptació tutelada per les mateixes forces repressives que havien governat el país durant quaranta anys. Les organitzacions democràtiques van acceptar no remoure el passat i seure's a decidir amb els dirigents de l'Estat repressor. Va ser un acte fet en pro de la pau i la democràcia. La por a un cop militar i fins i tot a una nova guerra civil existia. Però, quina democràcia és aquesta que neix sota l'amenaça del repressor que, a més, imposa una sèrie de condicions? Quina democràcia és aquesta on no es jutgen els crims contra els Drets Humans i en la qual els seus autors gaudeixen d'impunitat i participen en la construcció del

---

² La Declaració Universal sobre els Arxius fou adoptada per l'Assemblea General de l'ICA a Malta el novembre de 2009.

³ Traduït de l'espanyol al català.

nou model d'Estat? Quina democràcia és aquesta on els qui reben "l'amnistia" són aquells que han lluitat pacíficament per la democràcia, al mateix temps que es dona una altra i vertadera amnistia silenciosa als repressors? Podríem seguir escrivint una llarga sèrie de preguntes que la democràcia espanyola s'estima més no respondre (com per exemple, la figura d'un cap d'Estat hereditari escollit pel dictador –concepte incompatible amb un sistema autènticament democràtic– o la llarga insistència en mantenir els documents espoliats pel règim repressor al mateix arxiu creat per la dictadura, en comptes de retornar-los a les institucions i a les persones que foren víctimes).

"Els defensors de l'amnistia pels repressors haurien de demostrar que aquesta és oportuna i necessària per a la transició pacífica, al final de la qual ha d'erigir-se un Estat democràtic. La recompensa de la impunitat a determinats grups d'autors pel seu anterior posicionament no pot ser la base per a una futura coexistència pacífica d'autors i víctimes. També ens hem de preguntar si no existeixen mesures que limitin menys els interessos de la justícia que una amnistia, però que sigui igual d'eficaços en la consecució d'una pau estable. Es pot pensar, per exemple en les atenuacions de penes o en formes especials d'execució penal. Si aquestes mesures són igualment eficaces, han de tenir preferència. Però encara que l'amnistia sembli indispensable per aconseguir la pau, sota l'òptica actual han de respectar-se determinats principis immunes a l'esmentada ponderació d'interessos." ⁴ (Gil, 2009, 17).

La Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'Amnistia, va establir l'amnistia per les reivindicacions de caràcter democràtic, però també la impunitat a les autoritats del règim franquista. Va ser aprovada amb el 93,3% dels diputats del Congrés a favor. Els seus articles I i II conferien en primer lloc les següents amnisties:

- A tots els actes d'intencionalitat política, independentment del resultat que tinguessin, tipificats com a delictes i faltes, realitzats amb anterioritat al 15 de desembre de 1976.
- Als actes de la mateixa naturalesa, realitzats entre el 15 de desembre de 1976 i el 15 de juny de 1977, sempre que s'apreciï un mòbil de restabliment de les llibertats públiques o de reivindicació de l'autonomia dels pobles d'Espanya.
- Als actes d'identica naturalesa i intencionalitat realitzats fins el 6 d'octubre de 1977, sempre que ho haguessin suposat violència greu contra la vida o la integritat les persones.

Entre aquests actes d'intencionalitat política tipificats com a delictes i faltes es declaraven inclosos els delictes de rebel·lió i sedició, l'objecció de consciència a la prestació del servei

---

⁴ Traduït de l'espanyol al català.

militar, la denegació d'auxili a la Justícia per negativa de delatar delictes polítics i els actes d'expressió d'opinions.

Sobre les reivindicacions de l'autonomia dels pobles d'Espanya, el Tribunal Suprem s'ha negat a estendre l'amnistia a delictes comesos que tinguessin un mòbil independentista enlloc de reivindicatiu de l'autonomia.⁵ No deixa de ser aquesta una voluntat política i ideològica: penalitzar reclamacions en funció de la idea política que es reclama, no pas tenint en compte la gravetat dels fets ocorreguts.

Però el més greu és que la Llei 46/1977 també va amnistiar els delictes i faltes comesos per les autoritats, funcionaris i agents de l'ordre públic amb motiu de la investigació i persecució d'actes polítics. I igualment els delictes comesos per aquests mateixos cossos contra l'exercici dels drets de les persones.

Tot plegat fa altament qüestionable el nivell de la democràcia espanyola. No hi ha hagut justícia per les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió. Les persones que van perdre-hi familiars s'han d'enfrontar encara ara a vertaderes croades per simplement saber on són les restes de les víctimes.

Després de la transició es va establir una mena de sentit comú públic que situava a la marginalitat els relats de memòria de les víctimes, deixant-los sense valor o tancant-los en àmbits de nostàlgia. I a la vegada, totes les competències per parlar dels conflictes passats eren transmeses als historiadors professionals, els quals van fer bé el seu treball al llarg dels anys vuitanta i noranta (Vinyes, 2009, 17). Però la història acadèmica i la memòria social no són el mateix. La historiografia ha tractat abundantment la Guerra Civil i la dictadura. Però la memòria dels que van patir la repressió del règim franquista ha estat sacrificada a favor d'una sobreexplotació de la paraula "reconciliació".

Des de la mort de Franco fins a l'actualitat ja ha transcorregut més temps que des de l'acabament de la Guerra Civil fins al final de la dictadura. I tot i que ha passat aquest període de suposada "maduresa democràtica", el sistema espanyol no ha acabat de fer justícia ni memòria. Les lleis que s'han anat aprovant no contemplen, per exemple, el cas de les persones que tenien familiars desapareguts enterrats en algun lloc indeterminat. A més, són les pròpies víctimes les que han de demostrar la seva condició d'afectats. Cal destacar que, per a fer possible l'aplicació de totes aquestes normatives el paper dels arxius era, i és, imprescindible a l'hora de poder demostrar els drets de les víctimes:

---

⁵ El TS ha seguit aquest criteri marcat per la Fiscalia (circular 1/1977 de la Fiscalia del Tribunal Suprem) en les sentències de 28 de febrer, 16 i 19 de maig i 8 de novembre de 1978, de 30 de desembre de 1980 i de 28 de novembre de 1986.

- Llei 5/1979, de 18 de setembre, sobre reconeixement de pensions, assistència mèdic-farmacèutica i assistència social a favor de les vídues, fills i altres familiars dels espanyols morts com a conseqüència o en ocasió de la passada guerra civil.
- Llei 35/1980, de 26 de juny, sobre pensions als mutilats excombatents de la zona republicana.
- Llei 6/1982, de 29 de març, de pensions als mutilats civils de guerra.
- Llei 37/1984, de 22 d'octubre, de reconeixement de drets i serveis prestats als qui durant la Guerra Civil van formar part de les forces armades, forces d'ordre públic i cos de carabiners de la República.
- Disposició addicional divuitena de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de Pressupost Generals de l'Estat per a 1990, que determina les indemnitzacions a favor dels qui van patir presó com a conseqüència dels supòsits contemplats en la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia.

A les eleccions del 2004, el programa electoral del Partit Socialista Obrer Espanyol no parlava de la Llei de Memòria Històrica, sinó que deia que calia crear un Centre Estatal de Documentació i Investigació sobre la Guerra Civil i el Franquisme. Concentrant en l'actual Arxiu Històric de Salamanca (funcionalment desaparegut) les capacitats de consulta, investigació i exhibició, a través de suports físics o virtuals digitalitzats, sobre la totalitat dels fons existents, de titularitat pública o privada, en tot l'estat espanyol, relacionats amb el període comprès entre 1936 i 1975: el Patrimoni com a memòria reconciliadora.⁶

El mateix 2004, 29 anys després de la mort de Franco, la proposició no de llei sobre el reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil i del franquisme (aprovada l'1 de juny de 2004) instava al Govern a organitzar, potenciar i obrir els arxius, tant públics com privats, a on es conservessin les dades requerides perquè els particulars poguessin accedir a les ajudes existents i a col·laborar en la cerca d'aquelles dades personals que permetessin conèixer els casos particulars i rememorar amb caràcter general allò ocorregut durant la Guerra Civil i la posterior repressió franquista per projectar-ho en la cultura social del país.⁷

Es va crear la Comissió Interministerial per a l'Estudi de la Situació de les víctimes de la Guerra Civil, presidida per la vicepresidenta del Govern María Teresa Fernández de la Vega. Aquesta comissió havia d'estudiar la situació de les víctimes de la Guerra Civil i el Franquisme i cercar la seva rehabilitació moral i jurídica. Com que durant l'any següent la Comissió no va produir massa resultats, els socis preferents del Govern (Izquierda Unida i

---

⁶ Programa Electoral del PSOE per a les Eleccions Generals de 2004. Objectius estratègics d'un nou ministeri per a la cultura i la comunicació.

⁷ Vegeu l'Informe sobre arxius de la Comissió Interministerial per a l'Estudi de la Situació de les víctimes de la Guerra Civil (2006).

Esquerra Republicana de Catalunya) van expressar el seu descontentament presentant el 18 de novembre de 2005 proposicions de llei per a la recuperació de la memòria històrica.⁸

En l'informe del 2006, la Comissió Interministerial exposava que, per determinar amb la màxima exactitud possible l'extensió dels fons documentals existents relacionats amb la Guerra Civil i el franquisme i l'estat en que es troben, calia començar per requerir la col·laboració dels diferents departaments ministerials i organismes autònoms que els custodien. En primer lloc, el Ministeri de Cultura, el qual desenvolupa tasques de digitalització i d'adquisició de fons relacionats amb la Guerra Civil, i d'ell depenen l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola, l'Arxiu Històric Nacional i l'Arxiu General de l'Administració. En segon lloc, era necessari cercar la contribució dels Ministeris d'Interior, Defensa, Justícia i Assumptes Exteriors, de les comunitats autònomes i de les Corporacions locals (aquestes a través de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies).

Posteriorment, el 22 de juny de 2006 es va aprovar al Congrés dels Diputats que aquell any fos declarat "any de la memòria històrica" (amb l'única oposició del Partit Popular). A finals del mateix mes el govern va presentar el "Projecte de llei per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la dictadura". Aquest projecte va ser criticat tant per una banda (el PP), com per l'altra (IU i ERC, que fins i tot van presentar projectes alternatius).

Finalment, a finals de 2007 aquest projecte va ser aprovat com a llei. Més coneguda com a Llei de Memòria Històrica, la Llei 52/2007 no va acabar de fer content a ningú. Si bé inclou el reconeixement de totes les víctimes de la guerra i la dictadura, no inclou que l'Estat es dediqui a l'obertura de fosses comunes en les quals encara hi ha les restes dels represaliats pels colpistes. Aquestes accions són realitzades només per associacions privades o comunitats autònomes.

L'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH), que és pionera en l'exhumació científica de fosses comunes d'assassinats per la dictadura franquista, ha criticat que en el preàmbul de la Llei s'afirmi que la memòria de les víctimes del franquisme és personal i familiar, negant així que els delictes del franquisme fossin comesos contra tota la societat i la humanitat.

La Llei 57/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la Dictadura disposa:

---

⁸ Vegeu l'article de Sanz Ezquerro *En busca de la memoria històrica*, diari El Mundo, 18 de novembre de 2005.

- Queda reconegut el caràcter totalment injust de totes les condemnes, sancions i violència personal exercida durant la Guerra Civil i la dictadura. Els tribunals franquistes i les seves condemnes, dictades per motius polítics, ideològics o de creença contra els qui van defensar la legalitat institucional anterior, van pretendre el restabliment d'un règim democràtic o van intentar viure conforme opcions emparades per drets i llibertats avui reconeguts per la Constitució, són declarats il·legítims. Tot i això, encara que els judicis no són anul·lats, el preàmbul estableix que davant les demandes de revisió de judicis, la Justícia no podrà rebutjar-les invocant les lleis de la dictadura, definides com a repressores i contràries als drets fonamentals. Recordem però el cas del judici al president Companys: el judici que el va condemnar a mort encara no ha estat anul·lat avui dia.
- Les ajudes existents a les víctimes del franquisme i les seves famílies (pensions, compensacions financeres) són eixamplades. A més, podran beneficiar-se amb fins a 135.000 euros les famílies de les persones mortes en defensa de la democràcia entre l'1 de gener de 1968 i el 6 d'octubre de 1977.
- L'Estat ajudarà a la localització, identificació i eventual exhumació de les víctimes de la repressió franquista els cadàvers de la qual es troben encara desapareguts, sovint enterrats en fosses comunes. Per tant, "l'Estat ajudarà", però és algú altre qui hi ha d'impulsar i realitzar (associacions privades i comunitats autònomes, com s'ha dit anteriorment).
- Els escuts, insígnies, plaques i altres objectes o esments commemoratius d'exaltació personal o col·lectiva de l'aixecament militar, de la Guerra Civil i de la repressió de la dictadura hauran de ser retirades dels edificis i espais públics. La retirada no serà aplicable quan hi hagi raons artístiques, arquitectòniques o artístic-religioses protegides per la llei.

La insatisfacció de les associacions de víctimes i d'altres col·lectius produeix que aquesta Llei de Memòria Històrica continuï sent insuficient. I per si no n'hi hagués prou, en els Pressupostos Generals de l'Estat fets pel govern de Mariano Rajoy la Llei ha quedat sense dotació pressupostària i, per tant, no es pot aplicar. Està derogada de facto perquè no existeixen les partides econòmiques destinades a les reparacions de les víctimes.

A nivell internacional també hi hagut veus crítiques amb la situació a Espanya respecte la impunitat dels crims franquistes i la despreocupació estatal per les víctimes i la Memòria. Un organització que ha tractat aquest tema és l'Equip Nizkor.

L'Equip Nizkor és un grup de pressió que actua a favor dels Drets Humans, principalment a Amèrica llatina. Al seu portal en línia⁹ hi publica una gran quantitat d'informació sobre els conflictes i les situacions més greus amb l'objectiu de lluitar contra les violacions dels Drets Humans. Nizkor també s'ha fixat en el cas espanyol i tracta durament la qüestió de la impunitat dels crims franquistes.

El 31 de març del 2015 el grup va publicar una carta oberta als partits polítics i organitzacions socials de l'Estat espanyol.¹⁰ En aquest escrit expliquen que “en els últims anys la societat espanyola s'ha sensibilitzat per la situació de les víctimes de la repressió franquista, cosa que s'ha traduït en el sorgiment de nombroses associacions relacionades amb aquests fets. Tot i els anys transcorreguts, qualsevol que s'apropi a aquesta qüestió es troba per part de l'Estat amb la desatenció de la situació de les víctimes, de la memòria i dels Drets Humans.”

El text argumenta que precisament en l'actualitat els models d'impunitat imposats a altres països, com Argentina i Xile, han perdut la seva legitimitat i legalitat. I que, per tant, també seria oportú que l'Estat espanyol assumís la seva pròpia problemàtica: el “model espanyol d'impunitat”. La crítica a aquest sistema d'impunitat dels crims franquistes és total:

- És recordada la Resolució 39 (I), de 12 de desembre de 1946, aprovada per l'Assemblea de les Nacions Unides: “(a) En els seus orígens, naturalesa, estructura i conducta general, el règim de Franco és un règim feixista modelat sobre, i en gran mesura establert gràcies a, l'ajuda rebuda de l'Alemanya nazi de Hitler i la Itàlia feixista de Mussolini.”
- És demanada la ratificació per part de l'Estat espanyol de la Convenció sobre la imprescriptibilitat dels crims de guerra i dels crims de lesa humanitat, adoptada i oberta a signatura per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 26 de novembre de 1968.
- És citat el document de la Comissió de Drets Humans de l'ONU¹¹ que defineix la impunitat com “la inexistència, de fet o de dret, de responsabilitat penal per part dels autors de violacions dels Drets Humans, així com de responsabilitat civil, administrativa o disciplinària, perquè escapen a tota investigació amb mires a la seva inculpció, detenció, processament i, en cas de ser reconeguts culpables, condemna, inclús a la indemnització del dany causat a les seves víctimes”.

Per tant, no hi ha excuses que valguin; l'Estat espanyol, si vol fer bandera de la democràcia, ha d'afrontar d'una vegada per totes la impunitat dels crims franquistes. A la seva carta,

---

⁹ <http://www.derechos.org/nizkor/>

¹⁰ <http://www.derechos.org/nizkor/espana/impu/index.html>

¹¹ <http://www.derechos.org/nizkor/doc/joinete.html>

l'Equip Nizkor conclou que no es pot construir el futur donant l'esquena al passat i que cal restaurar la justícia per donar llibertat a les generacions futures.

Aquestes demandes arribades des de grups internacionals s'afegeixen a les existents dins del context espanyol. Tot i així, a dia d'avui és difícil preveure que la situació pugui avançar cap a la plena justícia. Si la Memòria no és recordada, el temps juga a favor de l'oblit. Per sort existeixen moltes associacions i algunes institucions públiques de comunitats autònomes -com el Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya- que s'ocupen de promocionar la Memòria de la democràcia i la història de les víctimes. I també existeixen els centres on es custodia la documentació que explica i reforça aquesta Memòria: els arxius.

2. Difusió de la Memòria: una oportunitat pels arxius

La Comissió Interministerial per l'estudi de les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme va declarar l'absoluta preeminència dels arxius com a font de coneixement del passat històric pels historiadors i per les persones interessades a conèixer situacions o episodis de la seva pròpia vida o de la dels seus familiars:

“Els arxius són l'expressió de la societat que els ha produït i formen part fonamental del seu patrimoni històric. Una societat democràtica i amb coherència de la seva identitat cultural té l'obligació de conservar aquests fons i organitzar-los de manera que resultin realment accessibles pels investigadors i pel conjunt dels possibles interessats.” (*Informe sobre archivos*, 2006, 5).

Aquesta funció però, no ha d'estar només pensada i enfocada cap als historiadors i els familiars o interessats en situacions històriques concretes. Cal que la font de coneixement que representen els arxius sigui oberta i destinada a tota la societat. La història dels casos concrets és també Memòria de la societat, i així hauria de ser reconeguda. Per tant, la difusió ha d'anar dirigida al conjunt de la ciutadania.

Els arxius tenen un gran ventall de possibilitats per explotar adequadament la immensa quantitat d'informació que custodien. I especialment són els arxius municipals els que tenen un gran paper en aquesta funció cultural vers la societat. La difusió dels fons documentals ha de tenir en compte els següents aspectes (Alberch, 2001):

- Els punts bàsics a partir dels quals es projecta la difusió són: el patrimoni públic, la memòria, la identitat i el coneixement de la societat.
- Cal desenvolupar i estructurar uns objectius i unes estratègies de màrqueting; establint criteris d'imatge i comunicació i definint la tipologia dels usuaris.
- És necessari elaborar projectes en relació a la funció didàctica dels arxius en l'entorn educatiu.
- Cal tenir com a meta l'apropament de la història al ciutadà. I s'ha de concretar aquest objectiu central amb l'organització d'exposicions o d'altres actes i campanyes de difusió.
- S'ha de tenir ben present la importància decisiva de les tecnologies de la informació i la comunicació a l'hora de fer la difusió. Perquè els materials i continguts arribin al ciutadà cal estar al dia: l'arxiu ha d'estar present i ser actiu a les plataformes socials digitals i a la xarxa.

Val la pena insistir en la difusió destinada a l'àmbit educatiu: la pedagogia que es pot realitzar des dels arxius pot i hauria d'ésser un element destacat en l'ensenyament dels

escolars. A més de contribuir en la formació intel·lectual de les persones, l'apropament de l'arxiu a les generacions més joves també repercutirà en la visió social dels arxius el dia de demà.

Com hem vist en l'anterior apartat d'aquest treball, a Espanya el tractament de la Memòria per part de l'Estat està molt lluny de ser exemplar. En l'àmbit de la difusió, és bo conèixer que en el panorama internacional existeixen casos interessants; com per exemple la tasca del *Centro Nacional de Memoria Histórica* de Colòmbia. Aquesta institució pública duu a terme –entre d'altres– un projecte pedagògic per tractar a les aules escolars la memòria històrica del conflicte armat colombià des d'una aproximació rigorosa i no dogmàtica.¹²

D'altra banda, comparant els espais web del *Centro Nacional de Memoria Histórica* de Colòmbia i del Centre Documental de la Memòria Històrica d'Espanya¹³, podem observar a primera vista quin dels dos presenta una disposició i un estil més obert a la societat. Sens dubte és la pàgina web colombiana, la qual fa notòria la seva vocació d'arribar a la ciutadania. El portal espanyol, en canvi, és tot formalitat, amb molt text i poques imatges. No és estèticament atractiu pels visitants i no convida decididament a la participació i interacció dels ciutadans tal com fa el centre colombià.

La manca d'un impuls decidit per part de l'Estat en aquesta matèria es pot mirar de contrarestar amb la feina de difusió que és possible realitzar des de molts arxius. Perquè la difusió és un deure però també una oportunitat. Per il·lustrar aquesta idea, a continuació ens endinsarem en exemples de difusió de fons documentals que són custodiats en dos arxius municipals catalans.

2.1. L'exemple de l'Arxiu Municipal de Begues

L'Arxiu Municipal de Begues és el servei de l'ajuntament destinat a l'organització, classificació, conservació i difusió del patrimoni documental local. El servei gestiona els documents que provenen de les oficines municipals i són d'utilitat per a l'administració municipal i per garantir els drets dels ciutadans, els documents de conservació permanent, i fons i col·leccions de particulars, entitats i organismes vinculats al municipi de Begues. L'Arxiu Municipal de Begues forma part de la Xarxa d'Arxius Municipals (XAM) de la Diputació de Barcelona des de l'any 2013.

---

¹² Línia de treball *Caja de Herramientas*. Consultable en línia a:

<http://www.centrodehistoriahistorica.gov.co/areas-trabajo/pedagogia-de-la-memoria>

¹³ <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/ca/areas-cultura/archivos/mc/archivos/cdmh/presentacion.html>

Aquest programa implica un suport directe i garanteix el manteniment dels arxius municipals de la província de Barcelona de fins a 10.000 habitants (és a dir, les poblacions que no estan obligades a tenir servei d'arxiu municipal).

Adreça:	carrer Rafael de Casanova, 12-14, Begues (Baix Llobregat)
Telèfon:	936390538 (telèfon de l'Ajuntament, l'arxiu no en té de propi)
Internet:	http://www.begues.cat/ciutadania.php?id=21 (secció a la web de l'Ajuntament) http://xam.diba.cat/wiki/arxiu-municipal-de-begues (secció a la XAM de la Diputació de Barcelona)
Correu-e:	begues@begues.cat (de l'Ajuntament, l'arxiu no en té de propi)
Accés:	lliure
Sala de consulta:	16:00 - 20:00: l'últim divendres de cada mes. Existeix la possibilitat d'adreçar una instància sol·licitant consultar documents de l'Arxiu en altres dies, però en aquest cas la consulta tindrà lloc a l'edifici de l'Ajuntament i no al de l'Arxiu (s'ha de fer la sol·licitud a l'Ajuntament amb almenys una setmana d'antelació)

Taula 1. Fitxa de l'Arxiu Municipal de Begues. (Font: web de l'Ajuntament de Begues, 2016).

La XAM, coordinada per l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC), té com objectiu consolidar un sistema regional de suport a l'organització i gestió dels serveis d'arxiu a la província de Barcelona.

Els serveis que ofereix l'arxiu són:

- Consulta de fons.
- Reprografia.
- Assessorament a arxius d'entitats i associacions.
- Suport a la investigació.
- Visites d'escoles.

➤ Sobre els fons i la història arxivística¹⁴:

A l'Arxiu Municipal de Begues s'hi conserva el fons documental generat per l'Ajuntament des de la primera meitat del segle XIX fins a l'actualitat. L'estat de conservació de la documentació és en general correcte, tret de determinats casos que presenten un accentuat deteriorament a causa de la seva ubicació inicial inadequada. Cal destacar el volum del fons, amb una gran varietat tipològica. La continuïtat de les sèries documentals, salvant els buits (sobretot els del període de la Guerra Civil i de la Segona República espanyola),

¹⁴ Sobre els seus fons es pot consultar en línia un primer estudi produït pel Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Conejo, 2000) i actualitzar la informació amb les dades publicades per la XAM de la Diputació de Barcelona.

permet la reconstrucció de gran part de la història del municipi des de principis del segle XIX, des dels vessants polític, social i econòmic.

El quadre de fons¹⁵ s'organitza de la següent manera:

- El fons de l'Administració Local:
  - Ajuntament de Begues¹⁶, 1802-2012, 10.207 unitats de descripció (313 metres).
- Els fons públics no municipals:
  - Jutjat de Pau de Begues, 1852-1996 (7,56 m.).
- Fons privats:
  - Associació de Defensa Forestal, 1987-1994 (0,12 m.).
  - Delegació Local de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, 1940-1970 (0,24 m.).
  - Orfeó de Begues, 1917-1921 (0,12 m.).
  - Associació d'Amics de Begues Festiu, 1978-2002 (0,12 m.).

L'any 1992 la Diputació de Barcelona va iniciar un programa de col·laboració amb els ajuntaments de la província per dur a terme l'acondiciament, classificació, ordenació i inventari dels seus fons documentals. El 1998 es va signar un conveni entre el Consell Comarcal del Baix Llobregat, set ajuntaments de la comarca (Abrera, Begues, Cervelló, Pallegà, el Papiol, Sant Esteve Sesrovires i Vallirana) i la Diputació de Barcelona, per dur a terme l'organització dels fons documentals municipals. Aquest conveni comprenia dues fases: una primera fase, d'organització del fons documental municipal, assumida pel personal tècnic de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, i una segona fase, de manteniment, assumida pel personal de l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat des de 1999. Els diferents ajuntaments, per la seva banda, es comprometien a condicionar els espais necessaris i a facilitar el personal auxiliar de suport i els materials imprescindibles per desenvolupar les tasques d'organització.

El programa d'Arxius Municipals de l'OPC des del començament va adoptar com a eina de treball el quadre de classificació de la documentació municipal d'en Josep Matas, publicat al 1989 . És un model de quadre funcional-orgànic, és a dir on els criteris bàsics de classificació són les funcions que legalment desenvolupen els ajuntaments, i com criteri auxiliar s'adopten els criteris orgànics, les formes d'organització interna, l'estructura administrativa i de govern. Els tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural han desenvolupat i actualitzat el quadre de 1989 i el continuen actualitzat en base a l'experiència acumulada.

---

¹⁵ Consultable en línia a: <http://xam.diba.cat/wiki/arxiu-municipal-de-begues>

¹⁶ Consultable en línia a: <http://xam.diba.cat/wiki/fons-ajuntament-de-begues>

Amb l'ajut de l'Oficina de Patrimoni Cultural, l'any 2012 es realitzaren els treballs d'actualització de la descripció arxivística. I com ja s'ha esmentat, el 2013 l'ajuntament s'adherí al Programa de Manteniment de la Xarxa d'Arxius Municipals de la Diputació de Barcelona.

En l'actualitat l'Arxiu comparteix un edifici relativament nou amb altres equipaments municipals. Disposa d'un dipòsit i d'una sala de consulta. L'encarregat d'atendre les consultes és un administratiu de l'Ajuntament. A la xarxa hi podem trobar fàcilment el Quadre de Classificació¹⁷ i l'Inventari del Fons Municipal¹⁸.

2.1.1. Una proposta de difusió

Una documentació destacada d'aquest arxiu són les Actes de sessions del Ple, les quals presenten continuïtat des de 1856 fins a l'actualitat¹⁹. Des del punt de vista de la difusió de la Memòria dels arxius, són una bona font per poder fer difusió, per exemple, de fets ocorreguts a la població durant la Guerra Civil.

Així doncs, la següent proposta de difusió per a l'Arxiu Municipal de Begues es centrarà en els Llibres d'Actes del Ple del període de 1936-1939²⁰.

A continuació es detallarà el tipus de documentació, els principals continguts informatius, les temàtiques susceptibles a ser tractades i el canal de difusió escollit (especificant el públic objectiu, la temàtica seleccionada i l'enfocament).

A. Identificació del tipus de documentació:

Els Llibres d'Actes tenen la consideració d'instrument públic i solemne, i són la plasmació de les decisions preses pel Ple de l'Ajuntament.

Tal com és usual, els Llibres d'Actes del Ple de Begues del període de la Guerra Civil estan escrits pel secretari de l'Ajuntament (a excepció d'algunes actes que foren escrites per l'alcalde perquè el secretari havia mort).

B. Principals continguts informatius:

- Acords i resolucions adoptades pel Ple en tots els àmbits competencials de l'Ajuntament.
- Canvis de govern i d'estructura organitzativa de les regidories (les quals rebien el nom de conselleres).

¹⁷ Consultable en línia a: http://www.begues.cat/ajuntament/pdf/quadre_classificacio2013.pdf

¹⁸ Consultable en línia a: http://xam.diba.cat/sites/xam.diba.cat/files/begues_01_inv.pdf

¹⁹ Les Actes del Ple són un element rellevant per fer difusió de la Memòria del poble. A partir d'elles el 2012 es va publicar el llibre de Víctor Mata i Marià Hispano *D'esperances i naufragis. Begues 1931-1942*.

²⁰ Arxiu Municipal de Begues 101.01.02.01.01 (Unitat d'Instal·lació 1288).

- Ordres, notificacions i avisos d'autoritats superiors.
- Instàncies de ciutadans que són tractades al Ple.

C. Temàtiques a tractar des del punt de vista de la difusió de la Memòria²¹:

- El Camp d'Instrucció Militar número 5. Aquest campament d'entrenament de soldats va ser instal·lat a Begues a principis de 1938 i depenia del CRIM número 16 (el Centre de Reclutament, Instrucció i Mobilització de Barcelona). Caldria recollir totes les informacions que fan referència a la seva existència.
- Ángel Pestaña, el sindicalista que va morir a Begues. Recopilar totes les actes que fan referència a l'estada d'Ángel Pestaña a Begues i posar-les en relació amb la biografia d'aquest important líder anarquista.
- L'entrada dels sindicats al govern municipal. Les Actes són testimoni de l'adquisició de noves competències per part de l'Ajuntament (com la creació de la Conselleria de Defensa) i de l'entrada de regidors (per designació dels sindicats) de representants de la CNT, la UGT i la Unió de Rabassaires. Abans i durant la guerra els alcaldes van ser d'ERC. No hi va haver representants del PSUC perquè al poble no existia aquest partit (tot i que abans de l'alçament militar a Begues tampoc hi eren presents la CNT ni la UGT).
- Els edificis ocupats per l'Ajuntament. Sovint s'esmenta, per una banda, la preocupació de l'Ajuntament per protegir algunes cases desocupades (com a l'actualitat, al poble hi havia moltes segones residències d'estiu), i per altra banda, l'incautament d'edificis per instal·lar-hi funcions municipals (escoles, el propi consistori, etc. Normalment mitjançant acords amb els propietaris). Moltes d'aquestes cases encara existeixen en l'actualitat.
- Els refugiats acollits a Begues. Són constants les referències a l'estada de refugiats provinents de Madrid i d'altres indrets afectats directament per la guerra. I setmanalment l'Ajuntament enviava una persona a Barcelona per cobrar els ajuts destinats als refugiats que donava la Generalitat de Catalunya.

D. Canals de difusió i enfocament:

Els canals de difusió que podrien desenvolupar aquesta proposta de difusió són les xarxes socials i una xerrada explicativa. Caldria crear un Facebook i un Twitter de l'Arxiu, o bé utilitzar els comptes de l'Ajuntament (i a partir de l'èxit que tingui la difusió reclamar la necessitat de crear perfils propis de l'Arxiu).

---

²¹ Vegeu a l'annex (p. 76) una selecció de continguts extrets de les Actes de sessions del Ple de l'Ajuntament de Begues (1936-1939).

Tant per les xarxes socials com per la xerrada, el públic objectiu és la població de Begues en general. Considerant que amb els recursos d'Internet es pot arribar més fàcilment a la gent jove, seria bo orientar els continguts publicats a les xarxes cap a aquest segment de població (sense oblidar que també hi ha gent d'edat més avançada que també segueix Twitter i Facebook). Pel que fa la xerrada, caldria que fos destinada a un públic general i no especialitzat; és a dir, no es tracta d'organitzar una conferència de to acadèmic amb historiadors experts en el tema, sinó una explicació de caire més planer destinada als veïns i veïnes.

En aquest exemple de proposta, ens decanem per escollir com a temàtica a tractar "El Camp d'Instrucció número 5". Un cop realitzada aquesta difusió, es podrien portar a la pràctica les altres temàtiques detectades i esmentades anteriorment.

Sobre aquest Camp d'Instrucció no se'n sap massa cosa, en trobem mencions en alguns estudis existents (Closa, 2008). De totes maneres, la nostra difusió haurà de portar-se a terme en base a totes les referències sobre el Campament que es troben a les Actes dels Plens:

- Acta de 8 de febrer de 1938: el Comissari del Campament Número 5 explica a l'Ajuntament que alguns establiments han venut comestibles als reclutes (cosa no permesa, ja que només es pot vendre a qui tingui tarja de racionament i els soldats ja són alimentats al Campament).
- Acta de 19 de maig de 1938: s'elabora un comunicat dirigit al Ministre de Defensa Nacional de la República tot protestant perquè l'existència del Campament a Begues provoca que hi hagi emboscats que s'amaguen per escapar del reclutament.
- Acta de 2 de juny de 1938: a causa dels constants robatoris als camps i la manca de mitjans de vigilància per part de l'Ajuntament, es sol·licita al Comissari del Campament si vol facilitar personal per realitzar el servei de vigilància.
- Acta de 13 de juliol de 1938: es demana novament al Comissari del Campament que posi personal per vigilar els robatoris als camps i que també controli els vehicles que surten del poble que porten productes amagats destinats a la venda clandestina.

En aquesta mateixa Acta el Ple felicita al Comissari de Guerra del Campament Ramon Moral, al Comandant Ramon Muñiz i a tota la tropa per ajudar en les tasques d'extinció d'un incendi al bosc.

- Acta de 6 de setembre de 1938: es multa a tres refugiades (apareixen els noms i cognoms) que han estat enxampades per la patrulla de vigilància del Campament mentre robaven al camp d'un pagès.

- Acta de 13 de setembre de 1938: s'accepta la demanda del Front Popular (el govern de la República) perquè el Comissariat pugui ocupar el local del carrer Lluís Companys (la casa Bures) per posar-hi un taller de sabateria que sigui d'ús del Campament.
- Acta d'1 de novembre de 1938: s'adreça una denúncia al Comandant del 5è Campament sobre l'acció de les patrulles de vigilància, i a partir d'ara els guardes rurals també les integraran.
- Acta de 29 de novembre de 1938: es reflecteix la comunicació del Comandant en cap, el Comissari i el tinent ajudant del 5è Campament per ocupar l'Hotel Canigó (és una ordre del CRIM número 16 de Barcelona).

Caldrà publicar aquest contingut mitjançant notícies curtes a les xarxes socials i, posteriorment, explicar-les en una xerrada on també es parli del context. Serà necessari utilitzar, com a recursos complementaris, imatges de l'època (de la població i d'altres campaments militars) i també la informació proporcionada pels treballs existents sobre la Guerra Civil a Begues.²²

Aquesta proposta de difusió serviria per:

- Divulgar la Memòria col·lectiva de Begues recollida a l'arxiu sobre un aspecte poc conegut pels habitants de la població en l'actualitat.
- Aportar dades i coneixement a la historiografia local.
- Promoure l'estudi local, aconseguir que joves historiadors s'interessin en aquesta temàtica a l'hora de realitzar els seus treballs.

I, la finalitat més important, que és conseqüència de les anteriors i que repercuteix en el propi arxiu:

- Donar-se a conèixer. Que els ciutadans coneguin l'existència de l'arxiu, quina feina fa i per a què els pot servir. Segur que després d'una difusió ben feta que hagi aconseguit cert ressò entre la població, augmentaran les visites, les consultes i l'interès per l'arxiu.

2.2. L'exemple de l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet

L'Arxiu Municipal de L'Hospitalet és el responsable del disseny, l'administració, l'actualització i la millora del sistema de gestió documental de l'Ajuntament de L'Hospitalet. S'ocupa de recollir, conservar, organitzar i comunicar els documents produïts per l'Ajuntament com a resultat de la seva activitat, per tal que puguin ser utilitzats per a la gestió administrativa, la

---

²² Com el documental *Begues. Maleïda la guerra* (2009), en el qual diversos avis i àvies de Begues expliquen tot el que recorden del període de la Guerra Civil.

informació, la investigació i la cultura. Així mateix, vetlla per la integritat, la preservació i la difusió del patrimoni documental del municipi, de titularitat pública o privada, incentivant l'ingrés de documents privats a l'Arxiu.

Adreça:	carrer del Cobalt, 57, 3r pis, L'Hospitalet de Llobregat (Barcelonès)
Telèfon:	(+34) 93 403 29 10
Internet:	http://www.l-h.cat/arxiu-municipal
Correu-e:	arxiu@l-h.cat
Accés:	lliure
Sala de consulta:	9:00-14:00 de dilluns a divendres (es poden demanar documents fins 20 minuts abans de les 14:00)

Taula 2. Fitxa de l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet. (Font: web del propi arxiu, 2016).

➤ Sobre la història de l'arxiu i els seus fons²³:

A l'edifici on està ubicat (el qual és compartit amb altres dependències municipals) l'arxiu disposa d'una superfície de 2.000 metres quadrats, instal·lacions alimentades per energia solar, un disseny adaptat a les necessitats de preservació dels documents i un sistema de gestió de la documentació aplicable a la documentació activa, a la semi-activa i a la històrica. La documentació, distribuïda en tres grans conjunts de volum i importància desiguals (fons municipal, fons privats i col·leccions documentals), es complementa amb una hemeroteca i una biblioteca. El fons municipal comprèn els gairebé 9.000 metres de documentació generada pel consistori des del segle XVIII fins a l'actualitat. Els fons privats ocupen més de 600 m lineals i són els següents: 163 fons d'entitats i institucions, 14 fons d'empreses, el fons patrimonial de la família Lluñell-Molinés-Espanya i 120 fons personals. Les col·leccions documentals s'han format a partir de la segregació dels documents de format i suport especials feta durant el procés de tractament tècnic del fons municipal i dels fons privats, o bé s'han comprat; les col·leccions són: cartografia, cartells, imatges, audiovisuals, enregistraments sonors i suports especials. L'hemeroteca està especialitzada en temes locals, com també la biblioteca; aquesta, a més, disposa d'obres sobre temes tècnics com ara arxivística, biblioteconomia, gestió del patrimoni històric i artístic i legislació.

L'any 1972 es va inaugurar el Museu d'Història de l'Hospitalet i una de les seves dependències era l'Arxiu Històric. Aquí s'hi custodiava la documentació municipal considerada de major interès per a la recerca. Anteriorment, existia l'anomenat *Archivo General* dependent de la Secretaria de l'Ajuntament.

²³ Informació obtinguda i consultable al portal d'Internet de l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet.

El 1986, l'Ajuntament de l'Hospitalet i la Generalitat van subscriure un conveni per impulsar l'Arxiu Històric, iniciant-se en aquell moment les tasques de tractament arxivístic de la documentació i l'organització dels serveis pertinents. Tanmateix, el gruix de la documentació municipal romanien encara sota la responsabilitat de l'oficial de Secretaria. L'any 1996 s'aconseguí la unificació formal de l'Arxiu Administratiu i l'Arxiu Històric, sota la denominació d'Arxiu Municipal, i quedà integrat a la Secció de Patrimoni Cultural, juntament amb el Museu (dins de l'Àrea d'Educació i Cultura).

El 2003 s'inaugurà la seu de l'Arxiu al carrer del Cobalt, però no va ser fins el 2008 que s'hi incorporaren definitivament tant els documents com el personal de l'antic Arxiu Històric.

El procés d'organització i d'automatització dels instruments de descripció del fons municipal s'havia iniciat el 1987. Es tractava de facilitar l'accés de tothom a la documentació produïda per l'ajuntament, en el decurs de les seves competències, per incrementar la transparència administrativa, preservar i potenciar el dret dels ciutadans a la consulta dels documents públics del seu interès.

Existeixen diferents instruments de descripció del fons municipal que permeten accedir als documents des de diferents nivells: des del quadre de classificació unitari²⁴, l'inventari general del fons, passant pels inventaris de les sèries, unitats d'instal·lació i expedients. Tots aquests instruments de descripció automatitzats, en bases de dades, són a disposició dels usuaris i usuàries al servei de consulta de l'Arxiu. A la pàgina web de l'arxiu es pot consultar la fitxa en format NODAC del fons municipal²⁵.

L'Hospitalet és la segona ciutat més gran de Catalunya en nombre d'habitants (en té més de 250.000). Per tant, parlar del seu arxiu municipal hauria de ser parlar de paraules majors. Tot i això, es tracta d'un arxiu relativament poc explotat i que encara avui dia requereix de molta feina arxivística per oferir un servei complet als ciutadans.

També en el camp de la difusió de la Memòria hi ha molta feina per fer. En el següent apartat es podrà comprovar com a partir de la difusió de Memòria col·lectiva, l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet pot aconseguir ressò mediàtic i captar l'atenció dels habitants de la població.

2.2.1. "Papers" de l'arxiu que són una oportunitat

Entre l'octubre i el novembre de 2015 va tenir lloc a l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet una descoberta curiosa i important²⁶. Per casualitat es va detectar l'existència d'expedients de construcció de refugis antiaeris de la Guerra Civil Espanyola. Els expedients no es van

²⁴ Consultable en línia a: http://www.l-h.cat/webs/arxiunicipal/271347_1.aspx?id=1

²⁵ Consultable en línia a: http://www.l-h.cat/webs/arxiunicipal/271347_1.aspx?id=1

²⁶ Vegeu *L'Hospitalet, una ciutat amb històries amagades* (2015), publicat pel Museu de L'Hospitalet i disponible en línia: <http://www.l-h.cat/gdocs/d1561866.pdf>

trobar complets (de fet, tan sols contenien la portada), però el volum de la troballa era força destacable: fins a 20 refugis diferents (la numeració arriba fins el 24, però hi ha buits entremig), tots ells amb adreça.

La manera com van aparèixer aquestes portades d'expedients va ser curiosa. Resulta que formaven part de les tapes d'uns expedients de llicències d'obres de l'any 1935. Com és possible? Doncs és així perquè a principis de 1937, quan es van iniciar els projectes de construcció de tots aquests refugis, la Junta Passiva de Defensa Local va reaprofitar carpetes d'expedients d'obres de 1935 per guardar-hi la documentació dels refugis (donant la volta a les tapes). I, segurament després de la guerra, algú es dedicà a buidar tot el contingut sobre la construcció dels refugis i a tornar a posar a les carpetes la documentació original de les obres 1935. Aleshores, on és avui en dia la documentació dels expedients de refugis antiaeris de L'Hospitalet? De moment es desconeix si aquests documents tant valuosos van ésser destruïts o si resten amagats en algun lloc.

Com que era possible localitzar els refugis en un mapa, aquesta va ser una de les primeres tasques que es van realitzar. També calia anar comprovant si tots ells eren coneguts per la historiografia, i per això es van consultar diversos estudis existents (Castellano, 2002; Ribas, 2008).

El resultat d'aquesta feina va ser sorprenent perquè, si bé es van trobar algunes coincidències d'adreça, la majoria dels refugis no apareixien en els treballs precedents. Això significava que l'Arxiu era dipositari de documentació d'especial valor històric que no havia estat estudiada fins a l'actualitat. I també de gran valor des del punt de vista de la Memòria dels habitants de L'Hospitalet, ja que els protagonistes de l'ús dels refugis i també de la seva construcció van ser els veïns i veïnes.

En un dels casos, a més de la portada, l'expedient de construcció també contenia vals i rebuts de veïns que rebien subvencions de la Junta de Defensa Passiva Local. Un d'ells portava el següent text:

"Al secretario de Defensa pasiva de Hospitalet. El dador se presenta a recoger el vale para el aceite y petróleo necesario a este refugio de Holanda y Martí Julià recordándole al mismo tiempo haga lo posible para el fluido y materiales así cómo la visita del ingeniero de este departamento. Saludos. José Ayala."

Aquest val o notificació demostra que aquest refugi en concret va existir. Estava situat (potser encara hi és?) a l'alçada del número 192 del carrer Doctor Martí i Julià i és possible que tingués una altra entrada al carrer d'Holanda.

A més de la localització dels expedients de construcció de refugis (que dataven tots de 1937), també es va trobar un plànol de L'Hospitalet elaborat el 1940 per les autoritats

franquistes que porta anotacions sobre una gran quantitat de refugis (classificats segons si ja es trobaven construïts, si estaven inacabats o si n'existia el projecte). Aquesta documentació demostra la preocupació dels franquistes per mantenir i inclús ampliar la xarxa de refugis en un moment en que la Segona Guerra Mundial ja havia començat i Franco era un aliat de l'Alemanya de Hitler i de la Itàlia de Mussolini.

El Museu de L'Hospitalet es va interessar per la troballa a l'Arxiu i va publicar la notícia al seu web i a les xarxes socials (a dia d'avui l'Arxiu només disposa de web). Posteriorment el diari digital de la Diputació de Barcelona també ho va fer. A partir d'aquí van ser diversos els mitjans de comunicació que van interessar-se pel descobriment:

- La televisió local de L'Hospitalet va informar de la notícia i va emetre una entrevista realitzada a l'Arxiu.²⁷
- El diari La Vanguardia va publicar un article.²⁸
- El diari El Punt Avui va realitzar una entrevista i va publicar un article.²⁹
- Can Riera, l'Espai de Memòria de L'Hospitalet, va organitzar la xerrada *La defensa passiva i els refugis de la Guerra Civil a L'Hospitalet*.³⁰ La qual va ser anunciada per diverses entitats, com per exemple Arxivers Sense Fronteres i Òmnium Cultural.
- El blog BCN Memòria Històrica va publicar la notícia i una entrevista.³¹

Però no només organismes públics i mitjans de comunicació van mostrar interès en divulgar la notícia, sinó que també han hagut alumnes d'instituts de secundària de L'Hospitalet que s'han apropiat a l'Arxiu preguntant sobre el descobriment de refugis per realitzar els seus treballs escolars.

Per tant, el missatge va arribar. La difusió va ser un èxit, tot i que en aquest cas l'Arxiu no podia emprendre una gran campanya per si mateix, ja que només disposava de pàgina web. La col·laboració del Museu va ser molt important, però pel simple fet que ell sí que disposava de Facebook i Twitter i, a més, tenia possibilitat d'organitzar actes per arribar a més gent.

La clau d'aquest ressò és la combinació de *difusió* i *Memòria col·lectiva*. Difusió per arribar a la població i Memòria perquè es tracta d'una temàtica que va afectar directament als habitants, perquè els llocs on es van construir els refugis són carrers que cada dia els veïns i

²⁷ La notícia: http://lhdigital.cat/web/digital-h/noticia/cultura/-/journal_content/56_INSTANCE_43Th11023/10230057

El reportatge en vídeo: http://lhdigital.cat/web/digital-h/televisio/veure-video/-/journal_content/56_INSTANCE_ZrP311023/10229563

²⁸ <http://www.lavanguardia.com/edicion-impresa/20160107/301235624176/l-hospitalet-recupera-la-memoria-dels-seus-refugis-antiaeris.html>

²⁹ <http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/943261-refugis-ocults-a-lhospitalet.html>

³⁰ Vegeu als annexos el punt de llibre informatiu d'aquesta xerrada (p. 76).

³¹ <https://bcnmemoriahistorica.wordpress.com/>

veïnes trepitgen i perquè és possible que encara avui dia romanguí algun refugi amagat sota terra.

Aconseguir fer difusió de la Memòria col·lectiva que conserven els arxius porta a una major valorització de l'Arxiu: serà més i millor conegut per la gent, més apreciat i utilitzat i, perquè no, més valorat pel representants públics que han d'aprovar els pressupostos amb els quals l'Arxiu ha de viure (o sobreviure).

Amb la difusió de Memòria els arxius creen un impacte social que és una oportunitat per promocionar-se i potenciar-se. Com en aquest cas dels refugis, uns "papers oblidats" poden ser una oportunitat per a l'arxiu.

3. Un cas concret de Memòria: Pere Valls Lafita

Les històries particulars de les víctimes de la Guerra Civil i del Franquisme són també part de la Memòria col·lectiva de la nostra democràcia.

Malauradament, el bàndol que perdé militarment la Guerra Civil -el que defensava la democràcia davant del feixisme- fou forçat a oblidar i encara avui en dia les víctimes i els seus familiars han de lluitar cas per cas per aconseguir informació i reconeixement. En moltes situacions van ser les pròpies famílies que, fonamentalment per por, van silenciar les seves històries de repressions, desaparicions i assassinats³².

La Memòria democràtica ha de recordar tots aquells que moriren o foren represaliats mentre defensaven la legalitat democràtica republicana. Tot seguit, podem comprovar com s'ha dut a terme la recerca d'un desaparegut, una víctima més dels crims franquistes que havia quedat en l'oblit: en Pere Valls Lafita. I també veurem el paper que han tingut els arxius per recuperar la seva memòria.

3.1. Transmissió oral i fons familiar

El meu avi Lluís va néixer el 1924 i era el petit de tres germans. Vivien al barri del Raval de Barcelona, al carrer del Carme. Els seus pares eren en Pere i la Luz, i els seus germans també es deien Pere i Llum. El germà gran, en Pere, era fill d'un primer matrimoni del seu pare.

L'alçament militar de 1936 que desembocà en la Guerra Civil Espanyola va estroncar la vida de moltes famílies, també la d'aquesta. Comencem pel començament.

En Pere Valls Grau va néixer el 1890 a Arsèguel (al Pirineu, a la comarca de l'Alt Urgell). Va ser un sastre fill de sastre que de jove va deixar el seu poble natal per anar a guanyar-se la vida a Barcelona. A la gran ciutat es va casar, va tenir un fill (el jove Pere d'ara endavant), va quedar-se vidu, va tornar a casar-se amb la Luz Julián Roures i va tenir dos fills més, la Llum (1922) i en Lluís (1924).

Segons explica la meua àvia Vicenta (la dona d'en Lluís), el jove Pere va anar a l'Escola Pia de la Ronda de Sant Antoni i quan acabà el batxillerat no va voler seguir estudiant perquè el seu desig era ser botiguer. Primer va treballar de dependent en una xarcuteria (sembla ser que a la cantonada del carrer Portaferriassa amb la Rambla). Més endavant, així que van poder, la família reuní els estalvis per adquirir (o llogar?) uns baixos situats al passatge Marimon (just per sobre de la Diagonal) i establir-hi un petit local comercial. Es tractava

---

³² Precisament sobre aquesta temàtica, s'ha publicat recentment el llibre *Trencar el silenci. Records ocults de les famílies* (2016, amb pròleg de Josep Puy).

d'una zona "més bona" en comparació al barri del Raval on vivien, i la família esperava que així el negoci prosperés.

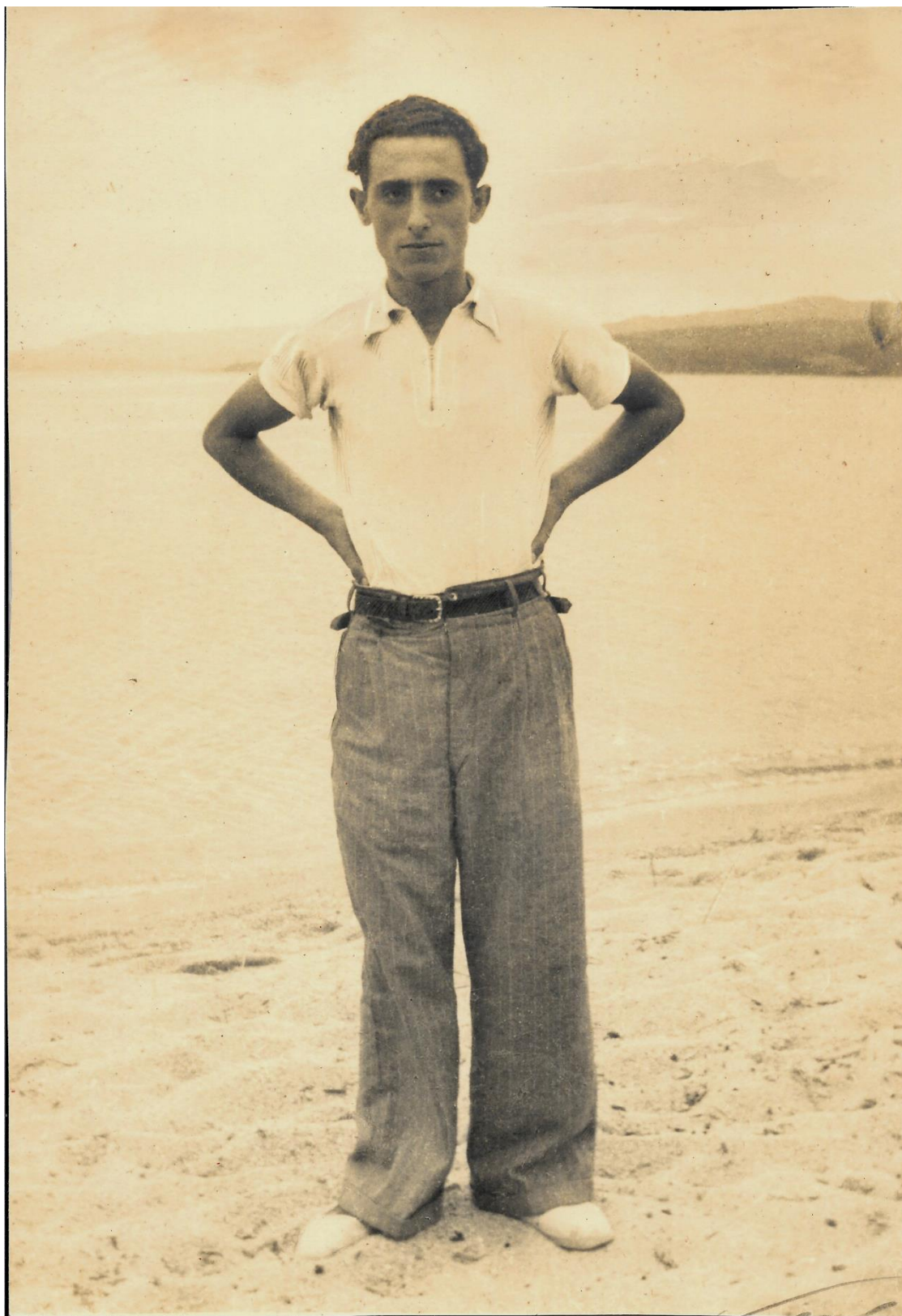
Malauradament, al cap de poc va esclatar la Guerra Civil i el jove Pere va ser cridat a files per l'exèrcit republicà. Segurament per saber llegir i escriure, va ser enrolat en un cos de radiotelegrafistes i el van destinar a l'hospital militar de La Puebla de Híjar. Aquest era un petit poble del nord de la província de Terol -de fet més a prop de Saragossa- que va esdevenir un punt clau perquè era on s'ajuntaven dues línies fèrries al servei del bàndol republicà.

El jove Pere no va tornar mai més a casa. El març del 1938 els republicans van perdre l'Aragó i el 15 d'abril els rebels van arribar fins al Mediterrani (a Vinaròs), partint el territori republicà en dos i aïllant Catalunya. La família va consultar les llistes dels soldats morts, però en Pere no hi apareixia mai. Al gener del 1939 els franquistes van entrar a Barcelona i la guerra va acabar-se poc després. El jove Pere no havia tornat i la seva família no en sabia res. Era mort? Havia estat fet presoner? Havia fugit?

Poc temps després que s'acabés el conflicte armat, un jove va presentar-se a casa de la família. Va assegurar que era un soldat republicà que fugia claudament cap a l'estranger i que havia estat company d'en Pere. La família no sabia si creure-se'l ja que corrien rumors de que les autoritats franquistes espiaven i seguien la pista a molta gent sospitosa de simpatitzar amb la causa republicana. El noi els va dir que quan s'apropaven els bombarders enemics a La Puebla de Híjar, tothom va córrer a refugiar-se menys el jove Pere, que es va quedar al seu lloc de transmissions intentant comunicar-se amb els avions enemics per avisar-los que allò era un hospital perquè no el bombardeguessin. Però van llençar les bombes i en Pere va morir.

Aquesta història, explicada per aquell noi, és l'única notícia que la família va tenir del jove Pere. I no sabien si donar-la per bona completament, ja que tal com s'ha esmentat, hi havia espies franquistes que intentaven treure informació a les famílies per localitzar persones "desafectes" al nou règim.

Per por i per tristesa, la família gairebé mai va parlar del jove Pere. La història va quedar silenciada i oculta. El meu avi Lluís no en volia parlar massa i mai va voler viatjar més al sud de Tarragona. No volia trepitjar la terra on potser hi havia les restes del seu germà. Però silenciar no és oblidar. L'avi Lluís va tenir sempre sobre l'escriptori una fotografia d'en Pere (l'única coneguda). Recordo que quan jo era petit una vegada vaig preguntar si qui apareixia en aquella fotografia en blanc i negre era el meu pare de jove, i aleshores va ser quan em van dir que era un germà de l'avi que havia mort durant la guerra.

Imatge 1. Única fotografia coneguda del jove Pere Valls que desaparegué durant la Guerra Civil.
(Font: fons familiar).

Però fins fa pocs anys no he sabut tots els detalls sobre la desaparició del jove Pere que he explicat. Es tracta de la història oral que m'ha arribat i que ha estat silenciada per la pròpia família.

Havent estudiat Història i Arxivística, com no m'havia d'interessar per aquesta història? Calia buscar proves documentals que confirmessin o desmentissin la història oral que m'havia arribat. Però, per on començar? No tenia a la meua disposició cap documentació sobre el jove Pere, absolutament res (només la fotografia abans mencionada). De fet, ni tan sols en sabia el nom complet: Pere Valls que més? El segon cognom no era Julián perquè no compartien mare amb el meu avi.

Pere Valls n'hi ha bastants, era complicat iniciar una recerca així. A més, tampoc coneixia la data de naixement. Havia de ser abans de 1922, l'any en que va néixer la Llum, la germana mitjana. Segons les lleves republicanes que van haver durant la guerra, vaig concloure que segurament el jove Pere havia hagut de pertànyer a una de les següents:

Nascuts	Any de lleva	Cridats a files	Edat
1916	1937	Agost 1937	20-21
1917	1938	Setembre 1937	19-20
1918	1939	Octubre 1937	18-19
1919	1940	Febrer 1938	18-19
1920	1941	Abril 1938	17-18

Taula 3. Lleves republicanes dels nascuts entre 1916 i 1920. (Font: *Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional*, 1937-1939. Consultable en línia al web de la Biblioteca Virtual de Defensa).

L'any de lleva és aquell que teòricament els tocava fer el servei militar (als 21 anys). La columna *cridats a files* ens indica en quina data foren reclutats per l'exèrcit republicà, i la d'edat quants anys tenien en el moment de fer-ho.

Els nascuts el 1920 són la famosa Quinta del biberó. Posteriorment, amb la República agonitzant, també es va cridar a files la lleva de 1942 (nascuts el 1921, de 16 a 17 anys d'edat), però aquests no van arribar a entrar en combat.

Fent cas a la història oral que m'havia arribat, el jove Pere no podia pertànyer a la Quinta del biberó perquè en el moment de cridar-se a files (a l'abril del 1938) La Puebla de Híjar ja havia passat a mans franquistes (fet que havia succeït al març del 1938). I difícilment hauria pogut ser de l'anterior, la dels nascuts el 1919 que foren cridats el febrer del 1938, ja que els nous reclutes feien estades en camps d'entrenament abans de ser enviats a les seves destinacions.

D'altra banda, podia ser que el jove Pere no hagués estat reclutat per l'exèrcit, sinó que s'hagués presentat com a voluntari? La història oral no ens indicava aquest camí, però a falta de cap prova tampoc podíem descartar del tot aquesta possibilitat. La qual complicava el panorama a l'hora de cercar informació sobre la seva integració a les forces republicanes. Un dels motius que ens movia a no descartar-la era la sospita que el jove Pere fou associat del CADCI³³ i potser també militant de les Joventuts d'Esquerra Republicana - Estat Català (les JEREC). La seva germana Llum es va exiliar després de la guerra perquè, tot i ser molt jove, la família va enviar-la fora d'Espanya per por que fos perseguida per la seva pertinença a les JEREC. A més, també coneixem que el seu pare, en Pere Valls Grau, simpatitzava amb les idees de Francesc Macià i d'ERC.

Al no conèixer el nom complet del jove Pere ni saber amb certesa la seva data de naixement, vaig decidir que en comptes de cercar-lo a ell directament, la qual cosa era com buscar una agulla en un paller, el millor era investigar sobre La Puebla de Híjar i els fets que hi van tenir lloc durant la guerra. Així podria confirmar o no el bombardeig explicat per la història oral, i potser fins i tot trobar quines unitats militars hi van ser destinades.

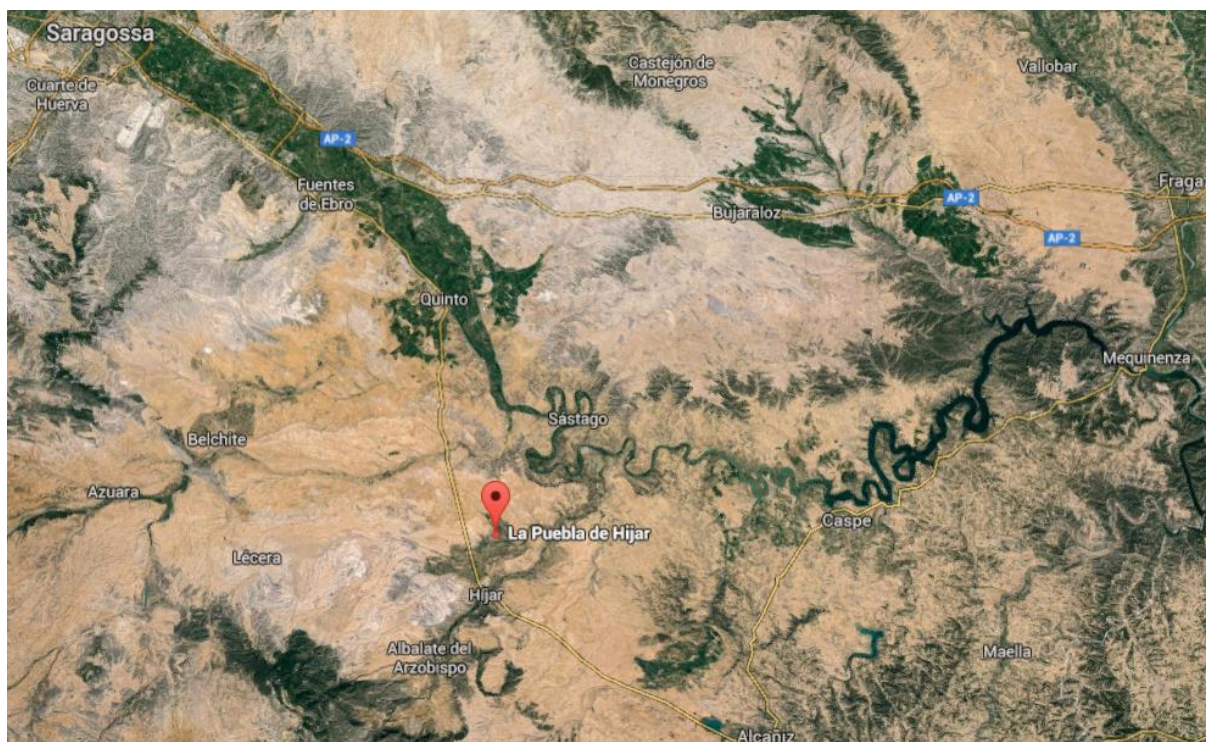
➤ Sobre La Puebla de Híjar:

La Puebla d'Híjar és un petit poble de la província de Terol. Està situat a 163 quilòmetres al nord d'aquesta ciutat i a 72 al sud de Saragossa. A la dècada de 1930 tenia entre 2500 i 2800 habitants (actualment en té 1000). Al juliol del 1936 les tres capitals aragoneses quedaren en mans dels militars colpistes, però la República aconseguí controlar la meitat est de l'Aragó, incloent La Puebla de Híjar.

En els darrers dies d'agost de 1937 la República aconseguí avançar una mica en el front aragonès (Lorén Garay, 2014) i es feu, entre d'altres, amb els pobles de Quinto i Belchite. L'objectiu d'aquesta ofensiva era alleugerir la pressió dels republicans que resistien a Santander, després de la caiguda de Bilbao al juny. Quinto està a 28 quilòmetres al nord de La Puebla de Híjar i Belchite a uns 37 al nord-oest. Durant set mesos a Quinto s'hi instal·là el quarter general de l'exèrcit republicà al front d'Aragó.

---

³³ El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria fou creat l'any 1903 per un grup de dependents de comerç fruit de la tradició gremial catalana, al local del cafè "els quatre gats" de Barcelona. El 1913 va instal·lar-se a la històrica seu de la Rambla de Santa Mònica núm.10, i als anys 20 arribà a superar els 20.000 socis. A la dècada dels 30 el sindicat es decantà políticament cap a ERC, tot i que de fet, eren bastants els dirigents d'ERC que provenien del CADCI (com Josep Tarradellas). El Centre organitzava actes, cursos formatius, esdeveniments esportius, etc. En l'actualitat l'associació encara existeix (www.cadci.net).

Imatge 2. La Puebla de Híjar i els seus voltants. (Font: Google Maps, 2016).

A La Puebla de Híjar hi va funcionar un hospital divisionari instal·lat l'estiu de 1937 davant de l'estació. Tot i la relativa proximitat del front, la població no es veia afectada directament per les bombes ni les accions bèl·liques. Tots els soldats catalans que anaven al front del Baix Aragó passaven per l'estació de La Puebla de Híjar, la qual era el punt d'unió entre la línia Barcelona - Saragossa amb el tram La Puebla de Híjar – Alcaniz (línia que es volia fer arribar fins a Sant Carles de la Ràpita, cosa que no es va aconseguir mai)³⁴.

A l'hospital hi van treballar doctors com Moisès Broggi, Douglas Jolly i Pere Gabarró. També hi arribaven molts soldats ferits que participaven a la batalla que tenia lloc a Belchite. Un d'aquests fou el nord-americà Sam Levinger, un jove de 20 anys que va acabar morint a La Puebla de Híjar³⁵. La seva història també va ser silenciada per la seva pròpia família fins que la seva neboda va trobar les cartes que ell havia enviat durant la seva estada a la brigada Lincoln i va decidir escriure'n un llibre (Levinger, 2012).

El neozelandès Douglas W. Jolly va arribar a Espanya com a metge encarregat d'un equip quirúrgic al servei de les Brigades Internacionals: "l'estiu de del 1937, durant l'ofensiva republicana d'Aragó, sobre Belchite, el seu equip mòbil s'instal·là en uns barracons de fusta a La Puebla de Híjar" (Cahisa, 2004, 183). En el seu llibre sobre cirurgia en temps de guerra (*Field surgery in total war*), Jolly parla del període de temps comprès entre el mes de març

³⁴ El 1942 la línia es va acabar de construir fins a Tortosa i va estar en funcionament fins el 1973 (avui en dia no existeix).

³⁵ Vegeu la notícia del *Diario de Teruel*: <http://www.diariodeteruel.es/Movil/Noticia.aspx?Id=39934>

del 1938 i l'octubre del mateix any. La primera fase d'aquest període coincideix amb la retirada republicana de la línia de resistència Casp - Alcanyís - Morella, durant la qual els hospitals de primera línia, situats entre Híjar i Fuentes de Ebro, van ser evacuats junt amb els seus propis ferits.

Moisès Broggi i Vallès també va treballar a La Puebla de Híjar l'agost del 1937:

“a un descampat on hi havia grans barracons de fusta, possibles restes d'una factoria abandonada, un dels quals estava destinat a nosaltres [...]. A l'hospital instal·lat a la Puebla vam rebre molts ferits durant tot el temps que durà l'operació [l'ofensiva republicana vers Saragossa]. Amb Hart i Quemada érem tres equips amb local propi. Aquest cop crec que Jolly s'havia quedat a Híjar amb el seu equip. Per a la selecció teníem l'esplanada que hi havia davant dels barracons i les vies d'evacuació en direcció a Catalunya eren fàcils.” (Requena, 2001, 85-87)³⁶

A les seves memòries Broggi explica molt detalladament l'equipament mèdic de l'hospital i el personal sanitari que hi havia. També esmenta que mentre ell hi va ser durant el 1937 no van patir cap bombardeig aeri.

El doctor Pere Gabarró i Garcia també va estar a l'hospital de La Puebla de Híjar el 1937. Però a més, ell s'hi va quedar fins a la seva desaparició al març del 1938:

“Durant la guerra civil de 1936-1939 vaig ser primer representant d'Acció Catalana Republicana al Consell de Sanitat de Guerra de la Generalitat de Catalunya, destinat a vigilar l'organització de Sanitat a la part alta del front d'Aragó i de la regió pirinenca catalana, i més tard designat Comandant de l'exèrcit i Cap d'equip quirúrgic. Vaig anar destinat l'agost de 1937 a Codo primer i a La Puebla de Híjar després, al front d'Aragó, fins el març de 1938 quan hi hagué el bombardeig de l'hospital i la retirada del front d'Aragó.” (Zarzoso, 2009).

Aquestes informacions ens confirmaven que a La Puebla de Híjar hi va haver un hospital i que, efectivament, fou bombardejat el març del 1938 per l'ofensiva franquista que va arribar fins al Mediterrani.

➤ Sobre el fons familiar:

Per continuar la recerca però, seguíem tenint un escull important: no saber el nom complet ni la data de naixement. Per aquest motiu, vaig concloure que la clau per resoldre aquest primer enigma residia en buscar referències del jove Pere entre la documentació familiar. No podia ser que no hi hagués cap pista sobre ell.

---

³⁶ Text traduït de l'espanyol. A la vegada l'autor extreu el contingut de les memòries de Moisès Broggi (2001).

Finalment, examinant curiosament una caixa de documentació familiar on hi havia des dibuixos del meu pare quan era petit (dels anys 60 del segle XX), fins a l'història militar d'en Luis Julián Ramos (l'avi matern del meu avi patern, que a la segona meitat del segle XIX va ser membre d'una unitat espanyola del Carib coneguda com els *Cazadores de Puerto Príncipe*).

Era notori que tots aquests documents havien estat ordenats i guardats per algú. Gràcies a algunes anotacions vaig assabentar-me que aquest algú era la meua besàvia Luz Julián Roures (filla del militar esmentat en el paràgraf anterior). És a dir, la Luz era qui havia fet de mare del jove Pere des de que en Pere Valls Grau es va tornar a casar perquè s'havia quedat vidu.

Vaig descobrir que entre la documentació hi havia còpies dels certificats de naixement d'en Pere Valls Grau i de la Luz. Segurament els van necessitar quan es van casar. I també vaig trobar el certificat del seu casament³⁷, en el qual es menciona que en Pere Valls Grau era vidu de Francisca Lafita Llenas.

= En *la ciudad de Barcelona*,
a *treinta y uno* de *Julio* de mil
novecientos *veintiuno*.; hallándome yo el intrascrito
D. *Mario Rion y Perie*
en la Iglesia *del Carmen*.
a donde me trasladé como *delegado del Ayuntamiento Mu-*
nicipal. para asistir, en cumplimiento a lo dispuesto
en el artículo setenta y siete del Código civil, a la celebración de
este matrimonio, declaro que a mi presencia ha procedido el Pres-
bítero D. *Pablo Brunet*. a unir en
matrimonio canónico a D. *Pedro Valls Grau*
de *treintun* años, de estado
viudo de Francisca Lafita Llenas.

Imatge 3. Fragment del certificat de casament d'en Pere Valls Grau i la Luz Julián Roures. (Font: fons familiar).

³⁷ Vegeu als annexos la reproducció completa del certificat de casament entre en Pere i la Luz (p. 79-80).

Quina gran sorpresa! I sobretot quin gran progrés en la recerca. Efectivament, la clau per prosseguir amb la investigació es trobava ben a prop nostre. A partir d'aquest moment seria possible rastrejar aquest nom en arxius i bases de dades (anteriorment havia cercat "Pere Valls" sense trobar resultats concloents).

Pere Valls Lafita no n'hi podia haver molts...

3.2. L'arxiu del núvol i la recerca a la xarxa

En aquesta investigació ha tingut un paper destacat la recerca a la xarxa i a l'anomenat "arxiu del núvol", és a dir, totes les dades que es poden arribar a trobar fent servir cercadors d'Internet.

Gràcies al servei de Google m'ha estat relativament fàcil i ràpid trobar que a La Puebla de Híjar hi va haver un hospital durant la Guerra Civil, i que per ell hi van passar els doctors Broggi, Jolly i Gabarró. També gràcies a la xarxa és possible trobar referències de llibres que poden ser molt útils en la recerca. Sense aquest instrument la investigació seria molt més feixuga, llarga i, potser, sense arribar als mateixos resultats.

Val la pena destacar el web <http://www.combatientes.es>, el qual té un extens i interessantíssim apartat que ens informa de tots els passos i recursos que existeixen a l'hora de realitzar una recerca sobre un familiar desaparegut durant la Guerra Civil. És una pàgina molt útil i, òbviament, està desenvolupada per un particular. La seva presentació diu el següent:

"Esta página tiene la intención de poner en red datos enterrados en los archivos referidos al período de la Guerra Civil Española, sobre todo los nombres de los combatientes y sus localizaciones, para contribuir a reconstruir La Memoria.

[...]

No es la intención que se persigue profundizar, sino simplemente ayudar a encontrar una pista, un punto de partida."

És a dir, la feina que duu a terme aquesta web és un servei que hauria de donar l'Estat espanyol als seus propis ciutadans.

En la nostra cerca d'en Pere Valls Lafita hem acudit a totes les possibilitats que el portal Combatientes ens suggereix que ens poden servir per trobar quelcom sobre ell.

La primera tasca que havíem de fer era comprovar si apareixia el seu nom en dues bases de dades del Centre Documental de la Memòria Històrica:

- Militars i membres de les Forces de l'Ordre Públic al servei de la II República (1936-1939).
- Morts i desapareguts de l'Exèrcit de Terra de la República (1936-1939).

El resultat va ser negatiu, cosa que encaixava amb el que ens deia la història oral: la seva mort no havia estat notificada per les autoritats republicanes.

Vam procedir també a buscar el seu nom a través del cercador de PARES, el *Portal de Archivos Españoles*. I sorprenentment va aparèixer un resultat: al Centre Documental de la Memòria Històrica, sota la classificació de Delegació Nacional de Serveis Documentals de la Presidència del Govern, hi havia un document que portava per títol "*Ficha de Pedro Valls Lafita*".

▼ **ÁREA DE IDENTIFICACIÓN**

Código de Referencia:
ES.37274.CDMH/11.8.10.5//DNSD-SECRETARIA,FICHERO,67,V0020006

Título Nombre atribuido:
Ficha de Pedro Valls Lafita

Fecha Creación:
1937 / 1977

Otras Fechas:
Conocida sa-sm-sd / Conocida sa-sm-sd

Nivel de Descripción:
Unidad Documental Simple

▼ **ÁREA DE CONDICIONES DE ACCESO Y UTILIZACIÓN**

Índices de Descripción:
Dictadura de Franco, 1939-1975
Represión política

Imatge 4. Descripció de la unitat documental "*Ficha de Pedro Valls Lafita*". (Font: PARES, 2016).

Es tractava doncs d'una fitxa elaborada pels serveis repressors franquistes. Potser contenia informació sobre la pertinença a algun partit o sindicat. De seguida ens vam posar en contacte amb el Centre Documental de Salamanca per conèixer el contingut del document i, en cas que fos d'interès, obtenir-ne una reproducció.

Mentrestant, vam decidir rastrejar les publicacions oficials del govern de la República que es troben digitalitzades i disponibles en línia als espais web del BOE i de la Biblioteca Virtual del Ministeri de Defensa:

- La *Gaceta de la República* (10/11/1936 – 28/03/1939)³⁸
- El *Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional* (1937-1939)³⁹

Cercar el nom d'una persona en aquestes publicacions és com buscar una agulla en un paller. Sí que vam localitzar les convocatòries de les diverses lleves a les quals havia pogut pertànyer el nostre desaparegut, però pel que fa al seu nom el resultat va ser negatiu; seguíem sense saber res sobre el seu reclutament.

Per altra banda, vam trobar més fonts que confirmaven el que ens explicava l'escrit del doctor Pere Gabarró respecte el bombardeig de la Puebla de Híjar. L'obra de Sebastian Cox i Peter Gray *Air Power History: turning points from Kitty Hawk to Kosovo* esmenta que els informes de l'aviació alemanya expliquen que “al març de 1938 els bombarders de la Legió Còndor van atacar l'estació ferroviària de La Puebla de Híjar i la fàbrica de municions que es trobava a prop. [...] En el report es va apuntar que encara que la quantitat de bombes havia estat baixa, la fàbrica fou destruïda.” (2002, p. 79 i 89).⁴⁰

Segons diversa bibliografia consultada (Broggi, 2001; Maldonado, 2008; Lorén, 2014), no ens consta que a La Puebla de Híjar la República hi tingués cap fàbrica d'armament. A més de l'estació, el que hi havia era una fàbrica sucraera i els barracons de l'hospital divisionari. Lògicament, l'atac a un centre d'atenció mèdica ple de ferits no va ser recollit en els informes de la Legió Còndor. Es tracta doncs d'un crim de guerra⁴¹, un més de tants que es van cometre i que resten impunes (en canvi, els crims de guerra comesos –també pels exèrcits nazis– durant la Segona Guerra Mundial sí que van ser jutjats i condemnats en els famosos judicis de Nuremberg). A Hitler li va sortir bé de preu bombardejar Espanya.

I és possible precisar més. Els atacs de l'aviació nazi sobre La Puebla de Híjar van ser realitzats pel *Kampfgruppe K/88*, el qual estava compost per avions Heinkel He 111. El seu comandant en aquell moment era el major Carl von Wechmar. Aquests bombarders sovint eren escortats en les seves missions pels aparells del *Jagdgruppe J/88* (compost pels veloços caces Messerschmitt Bf 109, sota les ordres del major Gotthard Handrick). Les operacions a La Puebla de Híjar, documentades per ells mateixos, van ser les següents (Laureau, 2010, p. 113 i 127):

³⁸ <https://www.boe.es/buscar/gazeta.php>

³⁹ <http://bibliotecavirtualdefensa.es/BVMDefensa/i18n/consulta/registro.cmd?id=1322>

⁴⁰ Traduït de l'anglès (a la vegada els autors citen *Die deutsche Luftwaffe*, de Karl Ries i Hans Ring, p. 128). Disponible a Google Books.

⁴¹ Crim de guerra, segons l'Enciclopèdia Catalana: “Acte contra les lleis, els acords o els costums de guerra. Aquesta figura delictuosa és recollida en tots el codis militars i, fins i tot, en determinats codis penals comuns. Prové dels acords de la convenció de Ginebra (1864) sobre ferits i malalts en campanya. El concepte ampli de crim de guerra coincideix en molts aspectes amb els de genocidi i el crim contra la humanitat. Tots tres són recollits i tipificats en la legislació promulgada pel Tribunal Penal Internacional (2002).”

- 7 de març de 1938: bombardeig amb escorta.⁴²
- 8 de març de 1938: combat aeri sobre la Puebla de Híjar (el tinent Fritz Awe informà que van abatre un Polikàrpov I-15, anomenat “Xato” pels republicans).
- 12 de març de 1938: bombardeig amb escorta.

De totes maneres, tot i haver comprovat l'acció bèl·lica sobre l'hospital de La Puebla de Híjar⁴³; seguïem sense poder demostrar que en Pere Valls Lafita hi hagués estat destinat; de fet, ni tan sols teníem cap prova de que hagués estat soldat.

Imatge 5. Bombarder Heinkel He 111E de la Legió Còndor. En un grup d'aquests avions, els aparells van rebre el nom “Pedro”. (Font: Wikipedia, a partir de <https://www.bild.bundesarchiv.de/>).

Prosseguint la minuciosa recerca per Internet, finalment vaig ensopegar amb un treball de la Universitat de Santiago de Compostela anomenat *Las patrias de la República: la experiencia de los nacionalistas periféricos durante la Guerra Civil Española (1936-1939)*. És una obra que data de 2009 i fou elaborada per Xosé M. Núñez Seixas. El text està disponible en línia en format PDF i va resultar un descobriment immens per a la nostra recerca. A la pàgina 38

⁴² Tot i que els informes oficials indiquen que el primer atac fou el dia 7, hi ha testimonis orals que afirmen que el primer bombardeig es produí el diumenge 6 de març. (Maldonado, 2005).

⁴³ El bombardeig més famós a la península ibèrica és el de Gernika, però la llista de crims contra la humanitat perpetrats pels nazis (i també pels feixistes italians) durant la Guerra Civil és ben llarga. Vegeu per exemple l'interessant article sobre els poc coneguts experiments de la Legió Còndor al Maestrat (Almela, 2016).

hi diu: “*Un tono semejante suelen mostrar las notas necrológicas de soldados militantes de ERC o de las JEREC caídos en el frente.*” I aleshores un petit número 56 ens indica fer un cop d'ull al peu de pàgina, en el qual hi ha la cita següent: “*por ejemplo, “Herois anònims. Pere Valls Lafita”, La humanitat, 19-5-1938*”.

Quina troballa! Rastrejant Pere Valls Lafita finalment havia trobat quelcom on el seu nom apareixia. I quants joves soldats amb el mateix nom i cognoms, simpatitzants de les JEREC, es podien dir exactament igual que ell? La possibilitat que fos el nostre desaparegut era molt alta. Ara calia trobar aquest número del diari *La humanitat* i veure què hi deia sobre en Pere Valls Lafita.

3.2.1. La Hiperenciclopèdia d'Esquerra Republicana de Catalunya

El 2007 es va posar en funcionament el web <http://www.memoriaesquerra.cat/>, impulsat per la Fundació Josep Irla. Es tracta de la Hiperenciclopèdia d'Esquerra Republicana de Catalunya, un projecte de recuperació de memòria històrica que té per objectiu referenciar les personalitats, publicacions, entitats i fets més rellevants relacionats amb la història d'aquest partit polític.

Al principi, el portal en línia tenia 55 entrades corresponents a les biografies dels principals dirigents d'ERC del període de la Segona República. Posteriorment, el 2009, es van incorporar 75 biografies més i quatre publicacions digitalitzades. Des d'aleshores el projecte ha continuat creixent. A finals de 2013 es van assolir 137 entrades de biografies i 35 publicacions.

La digitalització de les publicacions ha estat possible gràcies a la col·laboració de diversos arxius, entitats i particulars:

- L'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- L'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià
- L'Arxiu Nacional de Catalunya
- La Biblioteca de Catalunya
- La Fundació Carles Pi i Sunyer
- La Universitat de Barcelona – CRAI Biblioteca del Pavelló de la República
- Albert Roqué i Fíguls

Des del mateix espai web, els impulsors fan una crida a la participació dels internautes perquè col·laborin en el desenvolupament d'aquest projecte fent arribar dades (biografies, fotografies, documents) de qualsevol persona vinculada a la història d'ERC. Es tracta doncs, d'una obra col·lectiva, molt ambiciosa i de llarg abast en el temps que té la voluntat de ser un projecte de lliure accés a Internet per a tothom que s'interessi per la recuperació de la

memòria històrica en general i en la història d'Esquerra Republicana de Catalunya en particular.

Una de les publicacions que es troba disponible en línia a l'hemeroteca de la Hiperenciclopèdia és *La humanitat* (en PDF descarregable). Aquest diari vinculat a ERC des dels seus inicis (un dels seus fundadors fou Lluís Companys), va tenir diferents versions al llarg de la seva història:

- 1931-1939. Original, publicat a Barcelona.
- 1942-1965. Publicat a l'exili a Mèxic DF.
- 1944-1953. Publicat a l'exili a París.
- 1945-1947. Publicat clandestinament a Barcelona.
- 1976-1989. Publicat a Barcelona, després de la dictadura.

Gràcies a aquesta digitalització i a la seva lliure difusió a través de la xarxa, va ésser fàcil i ràpid localitzar l'exemplar de *La humanitat* esmentat per Núñez Seixas: el diari del dia 19 de maig de 1938.

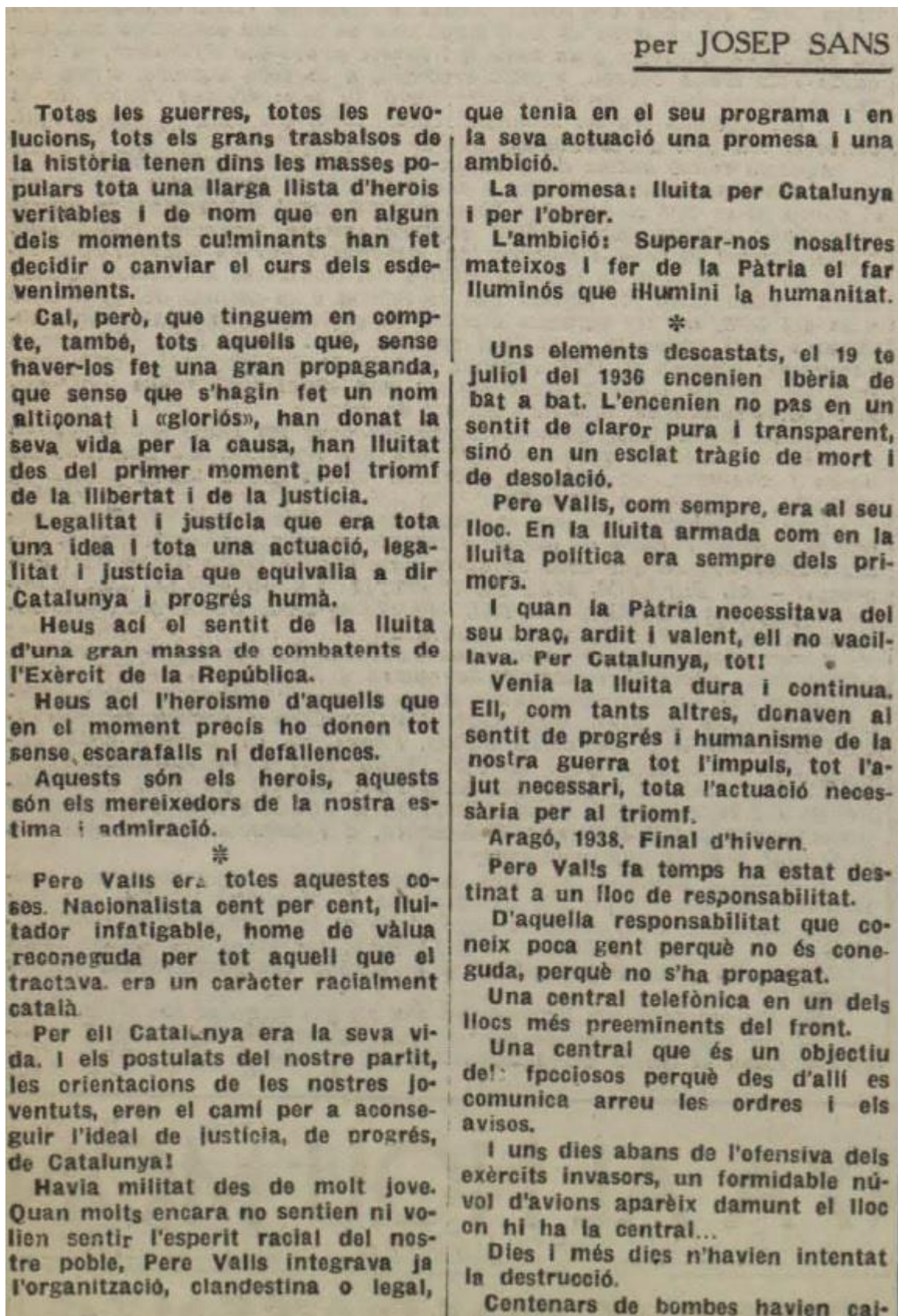
Imatge 6. Capçalera de *La humanitat*, 19/5/1938. (Font: Hiperenciclopèdia d'ERC).

El diari tracta l'actualitat política del moment a nivell internacional i la situació de la guerra a la península. A la quarta pàgina hi trobem un article redactat per Josep Sans titulat "Herois Anònims. Pere Valls Lafita".

Imatge 7. Títol de l'article "Herois Anònims. Pere Valls Lafita" de Josep Sans, publicat a *La humanitat* del 19/5/1938, pàg. 4. (Font: Hiperenciclopèdia d'ERC).

I el podem veure a continuació:

Imatge 8. Article "Herois Anònims. Pere Valls Lafita" a *La humanitat* de 19/4/1938, pàg. 4. (Font: Hiperenciclopèdia d'ERC).

gut pels voltants de l'objectiu.
Pere Valls, encarregat de la central, conscient de la seva responsabilitat no abandona el lloc difícil.
Una bomba posa fi a la tensió nerviosa.
Cau de ple damunt la casa on està establert el lloc del centralista.
I Pere Valls, una vegada més, l'última, ha demostrat el seu sentit, el seu pensament.
Pere Valls és destruït per l'aviació criminal. I l'última paraula és aquesta, la de tota la seva vida, la de tota la seva actuació:
CATALUNYA!
Un heroi ha mort.
Eli ens ha donat l'exemple. Que tots els antifeixistes vegin en l'amlo entranyable, en el lluitador de sempre, l'heroisme anònim que porta en si l'actuació de Pere Valls.
I que siguin aquestes notes d'homenatge i d'admiraçió per a tots aquells que, com aquest jove militant d'Esquerra Republicana i de les J.E.R.E.C., donen la vida diàriament, en un heroisme anònim, però grandíols.
Front de l'Est, maig del 1938.

Imatge 9. Continuació de l'article "Herois Anònims. Pere Valls Lafita", a l'exemplar de *La humanitat* de 19/4/1938, pàg. 4. (Font: Hiperenciclopèdia d'ERC).

Es tracta d'un escrit amb un alt to patriòtic que tenia per objectiu motivar i mobilitzar la rereguarda catalana davant d'un conflicte armat que no anava massa bé pels interessos republicans. És possible que aquesta exaltació pugui portar a alguna exageració.

Però sens dubte, confirma la història oral que m'ha arribat. Si bé no menciona La Puebla de Híjar, els detalls que esmenta poden encaixar perfectament amb aquest poble de l'Aragó. Malauradament tampoc detalla la data exacta, tan sols diu "finals d'hivern". Però podria coincidir sense problemes amb els bombardejos que van patir l'hospital i l'estació de La Puebla de Híjar (que, com hem vist anteriorment, foren entre el 6 i el 12 de març del 1938).

El text també ens diu que, efectivament, en Pere Valls Lafita fou militant d'ERC i de les JEREC. Segurament aquest és el motiu pel qual al Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca hi tenen una fitxa franquista amb el seu nom.

Per la manera com està escrit, sembla que l'autor va conèixer el jove Pere i, fins i tot, segurament eren amics (parla d'ell com "home de vàlua per tot aquell que el tractava" i diu que era un "amic entranyable").

Aquest Josep Sans era sens dubte Josep Sans i Arrufat (1917-1993), fill de Josep Sans i Soldevila (un funcionari de l'Escola del Treball, secretari del Casal Spartacus d'ERC i directiu de l'Associació de Funcionaris de la Generalitat). Josep Sans i Arrufat, de jove, formà part també del Casal Spartacus i durant la Guerra Civil va ser el secretari particular de Jaume Miravittles⁴⁴ al Comissariat de Propaganda de la Generalitat. Com a membre de les JEREC, va ser director del setmanari *Ara!!* (Barcelona, 1936-1938) i col·laborador del diari *La humanitat*. A l'exili va treballar com a funcionari a la Comunitat Econòmica Europea i seguí vinculat a ERC.

El 1936 l'*Ara!!* era l'òrgan de les joventuts d'esquerra d'Estat Català i portaveu de les joventuts nacionalistes de Catalunya. El 1937 va ser també l'òrgan d'Spartacus (o Espartacus), el Casal Nacionalista Obrer del Districte VI de Barcelona (al carrer Aribau, núm. 74) fundat el 1934 per Jaume Miravittles i Daniel Domingo Montserrat.

Al Centre Documental de Salamanca (segons es pot constatar al PARES) hi ha la petició feta el desembre de 1937 per Josep Sans, director de l'*Ara!!*, demanant unes línies sobre Francesc Macià a José Antonio Aguirre (el primer Lehendakari) i a Manuel de Irujo (dirigent del PNB).

En aquest mateix setmanari *Ara!!* hi va publicar tres articles Llum Valls al gener i al febrer de 1938⁴⁵. I al setembre del mateix any l'estudiant Llum Valls i Julián va ser nomenada membre del Consell Executiu de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (Figueras, 2006, 226).

El 1938 la Llum, la germana del jove Pere, tenia catorze anys. Tot i així, demostra una gran maduresa en els textos que li foren publicats, els quals recollien reflexions de caire feminista i antifeixista.

---

⁴⁴ Jaume Miravittles i Navarra (1906-1988). Membre del CADCI, professor a l'Escola del Treball de Barcelona i president de l'Associació de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya. El 1926 havia participat als Fets de Prats de Molló amb Francesc Macià. Fou president del Casal Spartacus. Durant la guerra va arribar a ser secretari general del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya i va assumir el Comissariat de Propaganda de la Generalitat.

⁴⁵ Exemplars de l'*Ara!!* de 22/1/1938 i de 26/2/1938. Disponibles en línia a la Hiperenciclopèdia d'ERC.

Imatge 10. Encapçalaments dels articles de Llum Valls a l'*Ara!!* de 22/1/1938 (els dos superiors) i de 26/2/1938. (Font: Hiperenciclopèdia d'ERC).

Per força la Llum coneixia en Josep Sans (ell dirigia el setmanari on ella col·laborava). I aquest fet recolza la possibilitat que en Josep Sans fos amic d'en Pere (a més, havien de tenir una edat semblant). Fins i tot, podria ser que haguessin estat companys al Casal Spartacus?⁴⁶

A més d'aquestes publicacions, la Hiperenciclopèdia de la Fundació Josep Irla ens ha aportat altres informacions que poden ser rellevants per la nostra recerca:

- En el Butlletí d'Esquerra Republicana (Federació de Barcelona – ciutat) de 3 de març de 1937⁴⁷ hi ha la transcripció d'un parlament radiofònic de Josep Sans, membre de les JEREC. En el noticiari radiofònic transcrit a continuació, s'esmenta que al Casal "Espartacus" del carrer Aribau hi té lloc un curs d'instrucció militar al qual s'hi han d'inscriure tots els socis del Casal que tinguin entre 18 i 40 anys d'edat. No ens consta que el jove Pere realitzés cap instrucció prèvia al reclutament de l'exèrcit. Per tant, potser no va ser soci d'aquest Casal.
- A l'exemplar de *La humanitat* del 9 de març de 1938 el diari informa que el Ministeri de Defensa Nacional ha facilitat diverses notes sobre l'activitat aèria del front. Entre elles, destaquen dues que podem relacionar amb els bombardejos de la Legió Còndor que s'han referenciat anteriorment:
  - "Amb motiu d'un atac aeri contra Puebla de Híjar, sortiren els nostres caces. S'entaulà combat, en el qual aconseguiren abatre un bimotor "Heinkel".

⁴⁶ El Casal Spartacus es trobava casualment a mig camí entre la casa on vivia el jove Pere (al carrer del Carme, 69) i la botiga on ell feia de dependent (al passatge Marimon, 19).

⁴⁷ Publicació consultable en línia a la Hiperenciclopèdia d'ERC.

Nosaltres perdérem un “xato”, el pilot del qual es llançà en paracaigudes i es salvà.”

- “[L’aviació facciosa] També bombardejà amb gran nombre d’aparells Puebla de Híjar.”
- A *La humanitat* del 10 de març del 1938 es menciona el següent comunicat de guerra: “En l’atac aeri efectuat ahir pels facciosos contra Puebla de Híjar, quedà destruït l’hospital. Moriren cent-cinc dels malalts que es trobaven allà.”
- A *La humanitat* del 12 de març del 1938 s’esmenta: “L’aviació enemiga bombardejà persistentment Puebla de Híjar. Hi hagué un combat aeri en el qual els nostres caces aconseguiren abatre un “Messerschmidt”, que caigué al riu, junt al pont de Sàstago, i un altre, del mateix tipus, que anà a caure pels voltants de Híjar.”
- A les cròniques de guerra de Lluís Capdevila (Figueres, 2011), trobem diversos esments sobre La Puebla de Híjar fets per aquest corresponal de *La humanitat* al front d’Aragó. Malauradament, en cap d’ells es refereix a l’hospital que hi va haver o als bombardejos del març del 38.

La trobada de l’article d’en Josep Sans i dels articles de la Llum Valls van ser molt importants per la recerca, així com la confirmació del bombardeig de l’aviació nazi que va destrossar l’hospital de La Puebla de Híjar. Ara bé, seguíem sense saber si realment el jove Pere havia estat destinat en aquest poble de l’Aragó.

3.3. Fons documentals consultats

La recerca a la xarxa ens havia portat grans avenços, però en qualsevol recerca d’aquest tipus és indispensable consultar els diversos arxius que custodien fons documentals de la Guerra Civil. I també d’altres arxius que podien contenir dades sobre el nostre desaparegut, com per exemple:

- L’Arxiu Provincial de l’Escola Pia. La història oral ens indica que el jove Pere va estudiar -fins al batxillerat segurament- a l’Escola Pia de la Ronda Sant Antoni. Des d’aquest arxiu se’ns va explicar que no es conserva la informació dels alumnes dels anys 30, però que en el cas dels estudiants que finalitzaren el batxillerat era possible trobar les actes de cada curs a l’Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona.
- L’Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona. Vam procedir a fer la consulta, però a dia d’avui (juny del 2016) encara no hem obtingut el resultat de la cerca.
- El CADCI. Ens vam posar en contacte amb aquesta entitat per buscar documentació sobre els associats d’abans de la Guerra Civil. Des del seu arxiu però, no vam rebre resposta positiva.

Tot seguit repassarem quins han estat els arxius consultats que ens han ajudat a culminar la investigació d'aquest cas; explicant les característiques dels seus fons i quines són les informacions que ens ha proporcionat cadascun d'ells.

3.3.1. L'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona

L'AMCB és el centre responsable de l'ingrés, custòdia, tractament i difusió de la documentació produïda i rebuda pels òrgans de govern i administració de la ciutat de Barcelona des de l'any 1820 fins a l'actualitat. També desenvolupa les mateixes funcions pel que fa a altres fons documentals institucionals del mateix període que es consideren d'interès per a la història de la ciutat.

Adreça:	carrer Bisbe Caçador, 4, Barcelona (Barcelonès)
Telèfon:	(+34) 932956809
Internet:	http://w110.bcn.cat/portal/site/ArxiuContemporani/
Correu-e:	arxiucontemporani@bcn.cat
Accés:	lliure
Sala de consulta:	9:00-14:00 de dilluns a divendres. Es poden demanar documents fins les 13:30. Per accedir al servei de consulta cal demanar cita prèvia mitjançant la pàgina web o fent una instància en qualsevol oficina d'atenció al ciutadà o al Registre General de l'Ajuntament.

Taula 4. Fitxa de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona. (Font: web del propi arxiu).

La identificació del fons documental es fa a partir d'un sistema de descripció propi i del Quadre de Classificació uniforme de l'Ajuntament de Barcelona per al Fons Municipal Contemporani:

- A100 Acció i òrgans de govern (1821-2015)
- B100 Actes protocol·laris i relacions externes (1892-2015)
- C100 Afers jurídics (1820-2010)
- D100 Organització i coordinació administratives (1908-2015)
- F100 Recursos humans (1821-2010)
- G100 Informació i comunicació (1916-1995)
- H100 Finances (1828-2010)
- J100 Patrimoni municipal (1823-2005)
- K100 Educació (1841-2015)
- L100 Cultura (1871-2015)
- M100 Seguretat i atenció ciutadanes (1837-1995)
- P100 Comunicacions, transports i circulació (1848-1997)

- Q100 Urbanisme i obres (1833-2015)
- R100 Proveïments i consum (1848-1983)
- S100 Sanitat i salut públiques (1849-1989)
- T100 Medi ambient (2004-2007)
- X100 Serveis socials (1857-2003)
- Y100 Esports (1949-1963)

Els fons institucionals no generats estrictament per l'Ajuntament són:

- Exposició Universal de 1888 (1888-1892)
- Exposició Internacional del 1929 (1923-1942)
- Holding Olímpic SA (1985-2013)
- Comitè organitzador Olímpic de Barcelona (1981-1993)
- X Jocs Mundials de Polícies i bombers (1999-2004)
- Fòrum de les Cultures 2004 (1996-2005)

Per progressar en la nostra recerca, en aquest arxiu ens calia consultar la següent documentació:

- A105 Padró municipal d'habitants (1930-1955). En el qual vam localitzar que al padró de 1930 en Pere Valls Lafita vivia al carrer del Carme, número 69, 1r pis, 2a porta.
- A113 Serveis militars (1841-1993). A la seu de l'Arxiu Intermedi⁴⁸ es conserva l'expedient de lleva de Pedro Valls Lafita, però tan sols hi consta que el 21 de febrer de 1940 el van cridar pel seu alistament, però els veïns no van poder donar cap raó a la seva absència. Això és degut perquè als arxius de l'Ajuntament de Barcelona no es conserven les llesves dutes a terme per la República en temps de guerra, sinó que hi ha els expedients dels habitants que els tocava fer el servei militar cada any (al jove el van anar a buscar el 1940, però ell no havia tornat de la guerra i la família ja no vivia al carrer del Carme).
- Q122 Urbanisme i obres: llicències d'activitats. Amb l'objectiu de cercar si la botiga familiar on va treballar breument el jove Pere havia demanat alguna llicència d'activitat. L'adreça era Passatge Marimon 19 i des de l'Arxiu Contemporani em van derivar a l'Arxiu del Districte de Sarrià – Sant Gervasi⁴⁹ (ja que podia ser que la llicència s'hagués demanat abans que la zona s'incorporés al municipi de Barcelona). En aquest altre arxiu em van informar que els dos expedients existents que es corresponien amb aquesta adreça estaven a l'Arxiu del Districte de Gràcia⁵⁰ (perquè

---

⁴⁸ L'Arxiu Intermedi, que està vinculat a l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, està situat al carrer Ciutat de Granada, 106.

⁴⁹ L'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià - Sant Gervasi està situat al carrer Eduardo Conde, 22-42.

⁵⁰ L'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia està situat a la Plaça Lesseps, 20-22.

resulta que el Passatge Marimon avui en dia és Sarrià – Sant Gervasi, però antigament pertanyia a la vila de Gràcia, abans que aquesta fos annexionada a Barcelona). Els dos expedients no ens van aportar cap pista ni informació en la nostra recerca, ja que eren molt anteriors a l'època en que el jove Pere va començar a treballar al Passatge Marimon:

- Expedient 69/1888 de llicències d'obres particulars: Renulfo Munté sol·licita permís per aixecar un primer pis al Passatge Marimon, núm. 19-21.
- Expedient 241/1892 de llicències d'obres particulars: José Jané sol·licita permís per construir un primer pis interior al Passatge Marimon, núm. 19.
- A167 Registre Civil (1836-1986). Aquí es troben els llibres de registre de naixements, matrimonis, divorcis i defuncions. Sol·licitant i realitzant una consulta presencial va ser possible accedir als llibres de naixements de 1916, 1917, 1918, 1919 i 1920. Com que desconeixia l'any de naixement vaig demanar tots aquests volums; ara bé, tenia la sospita que el jove Pere era nascut el 1917 i vaig començar la cerca per aquest any. Vaig encertar i em vaig estalviar haver de revisar tots els anys: en Pere Valls Lafita havia nascut el setembre de 1917.

Immediatament després d'aquesta consulta a l'Arxiu Contemporani, vaig sol·licitar el corresponent certificat de naixement al Registre Civil de Barcelona. Allà, uns dies més tard, em van lliurar una còpia del certificat de naixement. Era el primer testimoni escrit de l'existència d'en Pere Valls Lafita (a banda de l'article a *La humanitat*, el qual, tot i tenir molts números de tractar-se de la mateixa persona, no relacionava el nom amb la família).

El certificat ens rebel·là que en Pere va néixer l'1 de setembre de 1917 al número 113 del carrer de Sant Pau de Barcelona.⁵¹

Aquest nou avenç proporcionat per l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona i el Registre Civil ens permeté ampliar la cerca d'informació. L'any de naixement ens indicava que el jove Pere fou reclutat en la lleva republicana de setembre de 1937 (els nascuts el 1917, que en principi no els tocava fer el servei militar fins un any més endavant).

3.3.2. L'Arxiu Nacional de Catalunya

A l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) destaquen sobretot els fons del Govern de Catalunya, els quals es divideixen en tres etapes diferenciades: els del Govern de la Generalitat durant la Segona República espanyola (1931-1939), la documentació produïda durant l'exili republicà (1939-1977) i el fons de la Generalitat restablerta després de la dictadura franquista (de 1977 a l'actualitat).

---

⁵¹ Vegeu als annexos una còpia del certificat de naixement d'en Pere Valls Lafita (p. 81-82).

L'ANC també conté fons de les delegacions ministerials del Govern espanyol durant el franquisme, fons de caràcter municipal (de jutjats, registres, institucions i patrimonials) i fons d'associacions, empreses i personalitats emblemàtiques de la societat catalana dels segles XIX i XX. Algunes col·leccions especials que caldria destacar són: els negatius de fotografies, diapositives, mapes, plànols i pòsters.

Adreça:	carrer de Jaume I, 33-51, Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)
Telèfon:	(+34) 935897788
Internet:	http://anc.gencat.cat
Correu-e:	anc.cultura@gencat.cat ancsala@gencat.cat
Accés:	lliure
Sala de consulta:	8:00-21:00 de dilluns a divendres (petició de documents fins les 17:30 de dilluns a dijous i fins les 14:00 els divendres). Dissabtes: 9:00-14:00 (prèvia reserva de la documentació). Agost: 8:00-15:00 de dilluns a divendres (peticions de documents fins les 14:00)

Taula 5. Fitxa de l'Arxiu Nacional de Catalunya. (Font: web del propi arxiu).

Des del punt de vista de la Memòria de la Guerra Civil, i en especial per aquesta recerca concreta, ens era de gran interès el fons “ANC1-886: Llei 21/2005 de restitució a la Generalitat”. Aquest és el fons que conté la documentació popularment coneguda com “els papers de Salamanca” que ha estat retornada a Catalunya després de la seva confiscació per part de les autoritats franquistes un cop acabada la Guerra Civil.

D'aquest fons, particularment ens interessava buscar entre els centenars de carnets d'afiliats al ja esmentat CADCI. Malauradament, a l'Arxiu Nacional no hi ha prou instruments de descripció com per poder fer una cerca automatitzada i després de consultar moltíssims carnets no va ser possible localitzar el d'en Pere Valls Lafita. Però bé, tampoc sabíem del cert n'hagués sigut soci i, encara menys, que en el cas de ser-ho el seu carnet es trobés allà.

3.3.3. Els arxius històrics militars

Els arxius històrics militars⁵² depenen del Ministeri de Defensa. N'hi ha quatre: l'Arxiu General Militar de Madrid, l'Arxiu General Militar de Segòvia, l'Arxiu General Militar d'Àvila i l'Arxiu General Militar de Guadalajara. Els dos darrers són els que ens poden interessar si estem buscant informació sobre l'exèrcit de la República durant la Guerra Civil. Especialment l'Arxiu General Militar d'Àvila, que custodia la documentació dels cossos i unitats republicans.

⁵² <http://www.ejercito.mde.es/unidades/Madrid/ihycm/Archivos/index.html>

Cal dir que, de tots quatre arxius, és fàcil trobar al seu espai web el quadre de fons, el quadre de classificació i altres instruments de descripció com guies i inventaris.

També en tots quatre, cal omplir i enviar un document de petició de dades per poder realitzar una consulta. Així ho vaig fer en els casos d'Àvila i Guadalajara.

- L'Arxiu Militar General d'Àvila

Adreça:	carrer Vallespín, 19, Àvila
Telèfon:	(+34) 920352521
Internet:	http://www.portalcultura.mde.es/cultural/archivos/castillaLeon/archivo_42.html http://www.ejercito.mde.es/unidades/Madrid/ihycm/Archivos/agm-avila-index.html
Correu-e:	archivomilitaravila@et.mde.es
Accés:	lliure (excepte documentació de la Secció Segona de l'Estat Major, classificada com a secreta)
Sala de consulta:	9:00-14:30 de dilluns divendres. Tancat: festes nacionals, festes autonòmiques (23 d'abril), festes locals (2 de maig, 15 d'octubre)

Taula 6. Fitxa de l'Arxiu General Militar d'Àvila. (Font: web del propi arxiu, 2016).

Va ser creat el 1993 sota la Subdirecció d'Història Militar, Arxius i Biblioteques del Servei Històric Militar, amb l'objectiu principal d'augmentar les possibilitats d'espai dels arxius històrics de l'Exèrcit de Terra, ja que tant l'Arxiu General Militar de Segòvia com el de Madrid estaven al límit de la seva capacitat. L'edifici on va ser instal·lat, el Palau de Polentinos d'Àvila, va necessitar certes reformes, i no va ser fins l'abril de 1994 que hi va arribar la primera documentació (constituïda per documents de la Guerra Civil, de la "División Azul" i de les Milícies Nacionals). Posteriorment, el 1998 va ser declarat per Reial Decret com a Arxiu Nacional⁵³.

La dificultat en les tasques de classificació va portar als responsables de l'arxiu a establir una classificació per organismes i unitats (per a la majoria del fons de la Zona Nacional i per a la totalitat dels de la Zona Republicana), i dins d'aquests una subclassificació en divisions.

La documentació que va anar arribant a l'arxiu des de la seva creació venia organitzada segons el reglament d'arxius militars de 1898, segons la instrucció de 1939 o, més recentment, segons el principi de procedència. Aquesta organització s'ha respectat.

⁵³ El Reial Decret 2598/1998, de 4 de desembre (Reglament d'Arxius Militars)

L'arxiu està destinat a rebre les transferències ordinàries de la documentació considerada de conservació permanent que li enviïn els arxius intermedis de l'Exèrcit de Terra, és a dir, la documentació més contemporània de l'Exèrcit de Terra (excepte els expedients personals).

Hi trobem tres tipus de fons: Públics, Privats i familiars i Col·leccions (documentació gràfica). Els fons públics són:

1. Institucions de l'Administració Central (dividits en R= Govern Republicà i N= Govern Nacional)
2. Institucions de l'Administració Territorial
3. Unitats de la Força
4. Establiments Militars
5. Altres fons

Calia comprovar si era possible localitzar el nom de Pere (o Pedro més aviat) Valls Lafita entre la documentació referent als grups, cossos, brigades i unitats de l'exèrcit de la República. En la petició de dades era indispensable facilitar la cerca detallant l'any de naixement (1917), la creença que fou incorporat a files el setembre de 1937 i la possibilitat que hagués estat destinat a La Puebla de Híjar i que hi morís el març de 1938.

Aproximadament un mes després de la sol·licitud, l'arxiu va contestar que, examinant els instruments de descripció, no s'havia localitzat cap informació sobre la persona desapareguda.⁵⁴

- Arxiu General Militar de Guadalajara

Adreça:	avinguda del Ejército, 2, Guadalajara
Telèfon:	(+34) 949213935
Internet:	http://www.portalcultura.mde.es/cultural/archivos/castillaLaMancha/archivo_43.html http://www.ejercito.mde.es/unidades/Madrid/ihycm/Archivos/agm-guadalajara-index.html
Correu-e:	agm_guadalajara@et.mde.es
Accés:	parcial (alguns fons no són accessibles)
Sala de consulta:	8:30-14:00 de dilluns divendres. No esmenta els dies festius

Taula 7. Fitxa de l'Arxiu General Militar de Guadalajara. (Font: web del propi arxiu, 2016).

⁵⁴ Vegeu als annexos l'ofici de resposta de l'Arxiu General Militar d'Àvila (p. 83).

Aquest arxiu va néixer com a tal el 1967, quan a sobre una antiga acadèmia d'enginyers s'hi instal·là un dipòsit documental que tenia per finalitat descongestionar l'arxiu del Ministeri de l'Exèrcit (ubicat Madrid). Al començar les obres de remodelació, l'edifici ja conservava més de dos mil capses amb expedients de reservistes que havien estat transferits des de diverses Zones de Reclutament. El 1969 va arribar-hi documentació provinent de Guinea Equatorial (després de la seva independència). Des de 1970 l'arxiu anà rebent regularment expedients de reservistes i expedients reglamentaris de tropa des de totes les Zones de Reclutament (les quals, a partir de 1986 s'anomenaren Centres de Reclutament).

A la dècada de 1980, la falta d'espai i la impossibilitat d'atendre adequadament la documentació, van provocar que l'Arxiu General Militar de Segovia transferís al de Guadalajara més de quinze mil unitats d'instal·lació amb els expedients de les Zones de Reclutament i les Caixes de Recluta, a més de dos mil capses més amb expedients de batallons disciplinaris i d'estrangers reclusos en el Camp de Concentració de Miranda de Ebro.

Als anys 90 i 2000 l'Arxiu General Militar de Guadalajara va rebre els expedients personals de mutilats morts, de reclusos de les presons militars, de la Guàrdia Mora i la Guàrdia Reial, del Camp de Concentració La Alcazaba de Zeluán i de la Primera Agrupació de Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors penats (de Marroc).

El 1998 també fou declarat Arxiu Nacional pel Reial Decret 2598/1998.

Els fons que conté són:

1. Milícies provincials canàries
2. Òrgans de reclutament
3. Unitats disciplinàries
4. Unitats, centres i organismes (UCOS)
5. Territoris espanyols de Guinea Equatorial
6. Comissió Central d'Examen de Penes
7. Consell Suprem de Justícia Militar
8. Direcció General de Mutilats
9. Sèries factícies

Com en el cas de l'Arxiu General Militar d'Àvila, vaig sol·licitar dades sobre en Pere (Pedro) Valls Lafita (nascut el 1917 i segurament allistat en la lleva de setembre del 37), del qual podria haver informació sobre el seu pas pels organismes de reclutament de Barcelona (que eren la Zona de Reclutament 41 o la Caixa de Recluta número 26).

També un mes després de la petició, l'arxiu em va trametre un ofici on informava que examinats els índexs dels Fons Documentals custodiats no figurava el nom de Pedro Valls Lafita enlloc.

Per tant, la consulta als arxius històrics militars no havia donat fruits positius. Seguïem sense proves que ens confirmessin que el jove Pere hagués estat reclutat per l'exèrcit republicà, ni tampoc que hagués estat a La Puebla de Híjar.

3.3.4. El Centre Documental de la Memòria Històrica

Adreça:	carrer Gibraltar, 2, Salamanca
Telèfon:	(+34) 923212535 / (+34) 923212845
Internet:	www.mcu.es/archivos/MC/CDMH/index.html
Correu-e:	cdmh@mcu.es
Accés:	lliure
Sala de consulta:	8:30-20:30 de dilluns a dijous. Divendres: 8:00-19:45. Horaris especials per Nadal i festes locals

Taula 8. Fitxa del Centre Documental de la Memòria Històrica. (Font: web del propi centre, 2016).

El Centre Documental de la Memòria Històrica, ubicat a la ciutat de Salamanca, custodia una rica documentació que pot ser utilitzada pels ciutadans mitjançant una consulta presencial dels documents originals, o sol·licitant la informació que necessitin a través del servei d'informació del Centre. Paral·lelament es duen a terme tasques de reproducció de documents i també de conservació, descripció i difusió, per poder garantir així la permanència del patrimoni documental i oferir a la ciutadania l'accés i el gaudi d'uns béns que serveixen per garantir els seus drets i per al coneixement del passat històric més recent.

El CDMH està format pels fons provinents del Serveis Documentals de la Presidència del Govern i del Tribunal Especial per a la Repressió de la Maçoneria i el Comunisme d'època franquista, així com pels que s'hi van incorporar després de 1979.

Al seu portal web podem consultar el Quadre de Classificació, un llistat d'instruments de referència i la relació d'ingressos de fons documentals. També podem trobar-hi les bases de dades en les quals el Centre està incorporat:

- El Portal d'Arxius Espanyols (PARES). (Localitzada la "*Ficha de Pedro Valls Lafita*")⁵⁵

⁵⁵ El descobriment d'aquesta fitxa s'ha esmentat en l'apartat 3.2 d'aquest treball.

- El Cens – Guia d'Arxius d'Espanya i Iberoamèrica
- La Xarxa de Biblioteques dels Arxius Estatals
- La Guia de fons documentals
- Militars i membres de les Forces de l'Ordre Públic al servei de la II República (1936-1939). (Consultada sense èxit)
- Morts i desapareguts de l'Exèrcit de Terra de la República (1936-1939). (Consultada sense èxit)

Utilitzant PARES vam elaborar una llista de documentació custodiada a Salamanca on potser podríem trobar dades sobre el pas del jove Pere per l'exèrcit republicà (basant-nos en la idea que va estar destinat a La Puebla de Híjar):

- *Presupuesto del Hospital Divisionario de La Puebla de Híjar* (ES.37274.CDMH/11.8.9.2.292//PS-ARAGÓN, 13, 17)
- *Justificantes del Hospital Divisionario de La Puebla de Híjar, octubre 1937* (ES.37274.CDMH/11.8.7.2.292.1.154//PS-ARAGÓN,42,16)
- *Justificantes del Hospital Divisionario de La Puebla de Híjar, noviembre 1937* (ES.37274.CDMH/11.8.7.2.292.1.143//PS-ARAGÓN,42,7)
- *Justificantes de la Clínica Militar de La Puebla de Híjar, diciembre 1937* (ES.37274.CDMH/11.8.7.2.292.1.150//PS-ARAGÓN,42,4)
- Diverses agrupacions de documentació referents cossos i unitats que foren destinats a la zona de La Puebla de Híjar, com la Brigada Mixta 131 de l'Exèrcit de l'Est i la Companyia d'Enginyers de la Brigada 131 (en cas que estigués en una unitat de transmissions)

Examinar tota aquesta documentació requereix d'una important feina d'investigació, la qual l'arxiu de Salamanca no ens podia oferir mitjançant les sol·licituds d'informació per correu electrònic.

El que sí que ens podien oferir a través d'Internet, era la resposta a la nostra petició d'informació sobre la "*Ficha de Pedro Valls Lafita*" que havíem localitzat. I finalment, no sense trigar força, va arribar el correu electrònic del CDMH on se'ns detallava el contingut d'aquesta fitxa:

"Pedro Valls Lafita. Natural de Barcelona; nació el 1-9-1917; dependiente; hijo de Pedro y Francisca. - Afiliado a Esquerra Republicana Catalana y U.G.T. - Soldado fallecido en La Puebla de Híjar."

Aquesta informació fou rebuda amb sorpresa i alegria, ja que no m'esperava que contingués dades sobre la seva mort, sinó tan sols sobre la seva afiliació política o ideologia (motiu pel qual les autoritats franquistes creaven aquestes fitxes).

Aquesta fitxa ens confirmava que el jove Pere havia estat soldat i que efectivament morí a La Puebla de Híjar. Ara bé, els serveis repressius de Franco havien d'haver tret aquestes dades d'algun lloc. D'on? Era una incògnita, almenys de moment.

Immediatament vaig sol·licitar que m'enviessin una reproducció de la fitxa. El termini per rebre el pressupost era de quinze dies, però va passar més d'un mes sense rebre resposta. Els meus missatges preguntant sobre l'estat del tràmit eren contestats amb disculpes al·legant que els serveis de reproducció de l'arxiu tenien molta feina.

Finalment, no vaig voler esperar més i vaig decidir anar fins a Salamanca per consultar jo mateix la documentació i endur-me'n una còpia.

En el cas que la documentació no proporcionés més informació que la que ja tenia, el viatge no hauria resultat gaire exitós. Per si de cas vaig portar preparades un munt de referències sobre la documentació d'unitats militars on podria haver estat el jove Pere. Això però, hauria requerit d'una investigació llarga i a fons que no podria efectuar en els només dos dies que duraria la meva estada a Salamanca.

Afortunadament, després d'haver escrit molts malauradament, la visita al CDMH va ser molt positiva. Després de donar les meves dades personals diverses vegades (primera: per donar-me alta d'usuari presencial; segona: per sol·licitar consultar la documentació; i tercera: per sol·licitar una reproducció de la mateixa documentació), per fi em van ensenyar la desitjada *Ficha de Pedro Valls Lafita*. Contenia exactament la mateixa informació que m'havien transmès per correu electrònic; però a més, duia indicada la referència a un expedient: "S.M. – Carp. 1270. – Exp. 39".

Calia consultar aquest expedient, i així ho vaig fer. I en què consistia? Doncs era la font d'on les autoritats repressives franquistes havien extret les dades per obrir la fitxa del jove Pere.

Es tractava d'un expedient de 1938 del Ministeri de Defensa de la República que tractava la concessió d'una pensió al pare d'un soldat mort anomenat Pedro Valls Lafita.⁵⁶

Era senzillament magnífic. L'expedient ho contenia tot:

- En Pere Valls Lafita fou reclutat el 13 de setembre de 1937.
- S'afirma que va morir en una central telefònica de campanya a La Puebla de Híjar el 23 de març de 1938 a causa d'una bomba.

---

⁵⁶ Vegeu als annexos una digitalització de tots els documents de l'expedient (p. 85-98).

- Pertanyia al Batalló de Transmissions de l'Exèrcit de l'Est.
- Va rebre la paga de soldat fins el 31 de gener de 1938.
- A l'agost de 1938, el seu pare, en Pere Valls Grau, va demanar cobrar la pensió per haver perdut el fill i va aportar la documentació necessària per rebre-la:
  - Certificat de naixement d'en Pere Valls Lafita (el mateix que, en l'actualitat, havíem aconseguit al Registre Civil).
  - Certificat d'un jutge de Barcelona sobre les dades d'en Pere Valls Lafita: era solter i abans d'incorporar-se a files vivia al carrer del Carme 69, 1r, 2a.
  - Còpia del certificat de matrimoni entre en Pere Valls Grau i la Francisca Lafita Llenas, o Lienas (el 1916).
  - Còpia del certificat de defunció de la Francisca Lafita Llenas (el 1920).
  - Certificat de la Delegació del Barri de la Llotja conforme en Pere Valls Grau és "pobre de solemnitat" i demana cobrar la paga del seu fill mort al front d'Aragó.
- L'expedient es resol a favor del demandant i l'ordre de pagament es signa el 3 de novembre de 1938: s'abonaran deu pessetes diàries (s'entén que fins a cobrir les 300 o 310 que l'exèrcit li devia de paga al soldat mort).

DON SANTIAGO HERRERA SERRA
(Nombre y apellidos)

Jefe de BATALLON DE TRANSMISIONES DEL EJERCITO DEL ESTE
(Cuerpo, Unidad o Milicia)

CERTIFICO: Que D. PEDRO VALLS LAFITA
(Nombre y apellidos)

afecto a l BATALLON DE TRANSMISIONES falleció a consecuencia de heridas
(Cuerpo, Unidad o Milicia)

recibidas defendiendo al Gobierno de la República el día 23 de Marzo 1938

en Puebla de Híjar en una central telefonica de campaña
(Lugar) (Circunstancias que concurren)

al estallar una bomba constándome en todo momento que su actuación fué leal.

Que el causante fué incluido en el documento básico (nómina), de la percepción de haberes correspondientes al mes de su fallecimiento, percibiendo sus familiares los haberes correspondientes en la forma establecida en el Decreto de 11 de agosto próximo pasado hasta el día _____ inclusive.

Que el causante percibía un sueldo mensual de 300 o 310 Ptas.
(Pesetas)

Imatge 11. Fragment del document on el cap del Batalló de Transmissions certifica la mort d'en Pere Valls Lafita (vegeu els annexos, p. 87). (Font: CDMH, maig del 2016).

Finalment havia aconseguit l'objectiu de la recerca: en Pere Valls Lafita ja no era un desaparegut total. Efectivament va morir a La Puebla de Híjar i les condicions coincidien amb la història oral i amb l'article de Josep Sans a *La humanitat*. Tot i així, hi havia un pèl a la llengua que ens impedia cantar una victòria absoluta.

Resulta que era impossible que en Pere Valls Lafita hagués mort en una centraleta telefònica a La Puebla de Híjar el 23 de març del 38 a causa d'una bomba. Per què? Doncs perquè, com ja hem vist anteriorment, els bombardejos sobre aquesta població tingueren lloc entre el 6 i el 12 de març, i en aquest darrer dia els últims republicans que hi quedaven van retirar-se cames ajudeu-me perquè durant la mateixa jornada hi van arribar les tropes rebels. El dia 23 de març el front ja estava molt lluny de La Puebla Híjar perquè l'avanç franquista havia estat enorme (precisament sobretot gràcies a l'aviació alemanya i italiana). De fet, el 22 de març totes les forces republicanes es van retirar completament de l'Aragó (a excepció de l'anomenada "Bossa de Bielsa", que va resistir encerclada al Pirineu durant gairebé tres mesos).

Per tant, era impossible. No podia ser el 23 de març. I si la data era correcta, l'única opció era que la localització no ho fos. Però la informació que ens aporta el text de Josep Sans ens indica que va morir en un lloc on feia un cert temps que hi era destinat i que, uns dies abans de l'ofensiva feixista, havia aparegut un immens estol d'avions enemics. Aquesta descripció encaixa perfectament amb La Puebla de Híjar (on els avions van bombardejar per primer cop el 6 o el 7 de març, i posteriorment s'inicià l'ofensiva terrestre). A més, l'article també menciona que el jove Pere es trobava en una central telefònica.

Així que ens decanem per la primera opció: la data de la mort no és correcta. Quina explicació pot tenir? Doncs bé, el cert és que l'ofensiva franquista va ser ràpida i fulminant, i és possible que els republicans de La Puebla de Híjar es retiressin precipitadament poc després del bombardeig en el qual va morir en Pere. De fet, és ben conegut que a partir del 9 de març la línia del front es trencà per diversos punts i que van haver retirades en massa de combatents que fugien de l'imparable atac feixista. Des del 9 fins el 31 de març hi ha documentats a l'Aragó 285 bombardejos "nacionals" per només 7 de republicans (Maldonado, 2008).

D'aquesta manera, és bastant possible que l'autoritat pertinent de l'exèrcit republicà no "s'aturés" a fer constar la mort del jove Pere fins uns dies més tard. Potser van fer-ho el dia 23 i per això després és aquesta la data de mort que s'atribuí. O potser algú va canviar erròniament un 13 per un 23? Sembla que no, perquè en principi l'últim bombardeig sobre La Puebla de Híjar fou el dia 12 (la mateixa data en que hi entraren les tropes feixistes).

Vaig decidir provar sort i fer una consulta en línia al Registre Civil d'Alcanyís (on hi ha els certificats de defunció de La Puebla de Híjar). La resposta per carta fou negativa tal com era d'esperar: no existia cap inscripció de defunció a nom de Pedro Valls Lafita.⁵⁷

Per altra banda, al llibre registre de defuncions que conserven a l'Ajuntament de La Puebla de Híjar, en el volum que va de finals de 1937 a 1945, tampoc hi consta el jove Pere. Sí que hi surten els soldats que durant la guerra anaven morint a l'hospital militar i eren enterrats en una fossa al cementiri de la població. No hi apareix però, cap víctima dels bombardejos (i entre el 9 i el 17 de març no hi ha cap defunció anotada).

El cas és que va morir a La Puebla de Híjar en una central telefònica instal·lada en una caseta, al costat d'un hospital que també es trobava en barracons, just davant de l'estació de tren. I que tot plegat -inclús ell- va quedar destrossat pels bombardejos de la Legió Còndor entre els dies 6 i 12 de març de 1938.

Ja podíem reconstruir la història d'en Pere Valls Lafita (1917-1938).

3.4. Memòria d'en Pere Valls Lafita: fins i tot fitxaven els morts

En Pere Valls Lafita era fill d'en Pere Valls Grau (1890-1973, sastre i fill de sastre, natural d'Arsèguel, que s'havia establert a Barcelona de jove) i de la Francisca Lafita Llenas (1888-1920, de Barcelona). Va néixer l'1 de setembre de 1917 al quart pis del número 113 del carrer de Sant Pau de Barcelona. El seu pare va registrar el seu naixement al Jutjat de les Drassanes el dia 3. En Pere i la Francisca s'havien casat el 1916. Ella va morir quan el nen era ben petit (va patir una hemorràgia causada per un avortament) i el pare es tornà a casar el 1921 amb la Luz Julián Roures (1889-1979, nascuda a Alcalà de Xivert i resident a Barcelona, al número 69 del carrer del Carme, 1r pis, 2a porta).

Després de casar-se a l'església del Carme, van anar a viure al pis on ja vivia la Luz amb la seva germana (el pare de les dues, un militar que havia estat al Carib, havia mort l'any anterior). El 1922 va néixer la Llum i el 1924 en Lluís.

El jove Pere va estudiar a l'Escola Pia de la Ronda de Sant Antoni. Els seus germans, a l'ésser més petits, van poder anar al Grup Escolar Milà i Fontanals –al carrer dels Àngels, cantonada amb el mateix carrer del Carme– un centre públic pioner en educació i dissenyat ja en temps de la Mancomunitat (però que no es va estrenar fins a l'època de la Generalitat republicana).

Un cop acabà el batxillerat, a la primera meitat de la dècada de 1930, el jove Pere Valls Lafita no desitjava seguir estudiant, sinó que volia ser dependent. Va començar treballant en

---

⁵⁷ Vegeu als annexos la resposta del Registre Civil d'Alcanyís (p. 84).

una xarcuteria, sembla que de cert renom, situada al carrer de Portaferriassa (tocant a la Rambla). Segurament ben aviat s'afilià al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria, el qual era una institució catalanista amb molts socis i molta influència.

És possible que tingués un company d'escola anomenat Josep Sans i Arrufat (ja que tots dos eren nascuts el 1917). O potser es van conèixer més tard, als cercles del CADCI⁵⁸ i de les Joventuts d'Esquerra Republicana – Estat Català.

El seu pare era simpatitzant de Francesc Macià i d'ERC, així que no és d'estranyar que el jove Pere s'acostés a les JEREC, tal com va fer també la seva germana Llum posteriorment.

Recordem també que en Pere Valls Lafita va créixer vivint al carrer del Carme, en ple centre d'una Barcelona que vivia l'ascens del catalanisme polític amb la difusió de les idees de Macià, els atacs a la cultura catalana per part de la dictadura de Primo de Rivera i l'adveniment esperançador de la Segona República espanyola.

Gens lluny d'on vivia, per exemple, hi havia el Casal d'ERC del districte V, i al mateix carrer del Carme hi va viure en Jaume Miravittles (primer a inicis dels anys 20 i després a principis dels 30). En Miravittles va ser, a partir de 1931, professor de física (tenia estudis d'enginyeria) a l'Escola del Treball i el 1934 fundà el Casal d'ERC "Spartacus". També va ser soci del CADCI. Al Casal "Spartacus", en Miravittles volia fer confluïr l'obrerisme amb el nacionalisme català.

Després de treballar un temps com a dependent, a mitjans dels anys 30, el jove Pere va veure com la seva família adquiria uns baixos al número 19 del Passatge Marimon (per sobre de la Diagonal, una zona més benestant que el barri del Raval on vivien) perquè ell pogués tirar endavant el seu somni de tenir una botiga. Segurament, en aquells temps estava molt content.

Curiosament, a mig camí entre la botiga del Passatge Marimon i el pis del carrer del Carme, és on hi havia el Casal "Spartacus". Podria ser que el jove Pere el freqüentés; en qualsevol cas, el seu company Josep Sans sí que ho feia (el pare d'aquest, va ser-ne secretari).

Llavors, el juliol del 1936 esclatà la Guerra Civil després que un cop militar feixista fracassés. A partir d'aleshores es van viure uns dies i una època convulsa: per una banda els grups anarquistes, que si bé van ser un suport a l'hora de frenar la rebel·lió, també van ocasionar danys a la pròpia República; i per altra banda, el govern estatal es va veure aviat assetjat per la influència soviètica que volia eliminar qualsevol ideologia o persona que no fos estalinista.

---

⁵⁸ Durant la Guerra Civil, el CADCI fou integrat a la UGT en una polèmica assemblea on faltaven molts socis que es trobaven al front. Penso que, per aquest motiu, a la fitxa d'en Pere Valls Lafita del CDMH figura que ell era afiliat a la UGT (i en realitat, segurament era del CADCI).

En Jaume Miravittles va ser nomenat cap del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, des del qual es va crear la productora de cinema Laia Films que es dedicava a gravar documentals i noticiaris sobre la situació a Catalunya. El jove Josep Sans, molt involucrat a les JEREC, va ser el secretari particular d'en Miravittles durant la guerra.

A en Pere Valls Lafita però, li tocà anar a l'exèrcit perquè la República va convocar la lleva de 1938 abans d'hora. L'1 de setembre de 1937 va complir 20 anys, i el dia 13 del mateix mes va integrar-se a les files republicanes.

A l'hora de fer el reclutament, és possible que passés pel camp d'instrucció situat a Castelldefels. Precisament, sembla ser, fou a la platja de Castelldefels on a l'estiu d'aquell mateix any s'havia fet la fotografia que avui dia conservem.

Un cop acabat el període d'instrucció, cap a finals de 1937, el jove Pere fou enviat cap al front d'Aragó. L'havien enquadrat en un batalló de transmissions. No sabem exactament quan, però finalment fou destinat a la central telefònica situada al costat de l'hospital instal·lat en barracons de fusta davant de l'estació de ferrocarril de La Puebla de Híjar.

Imatge 12. Fotografia actual de l'esplanada de davant de l'estació de La Puebla de Híjar (és l'edifici que es veu al fons)⁵⁹. (Font: producció pròpia, juny del 2016).

---

⁵⁹ La primera estació de tren de La Puebla de Híjar fou alçada a finals del segle XIX. Més endavant, justament el 1917, es construí un nou edifici molt més gran. Aquest és el que veiem a l'actualitat.

En aquest poble hi va estar cert temps. Sembla que, de tant en tant, com que era telefonista, va poder parlar amb la seva família.

La conquesta de Terol al gener del 1938 va ser una notícia positiva que va escampar certa alegria a la zona republicana. Malauradament, el triomf va ser efímer i l'única capital de província reconquerida per la República va caure altre cop en mans rebels el mes següent. Aleshores, l'exèrcit franquista preparà una gran ofensiva a l'Aragó. L'objectiu era arribar al mar Mediterrani i partir la República en dos (aïllant Catalunya, on el govern central s'havia traslladat).

El dia 9 de març va començar l'ofensiva terrestre en diversos punts del front aragonès, però ja abans, el 6 de març, l'aviació feixista havia fet bombardejos a diverses poblacions, entre elles La Puebla de Híjar. Com que l'article d'en Josep Sans esmenta que "dies i més dies n'havien intentat la destrucció", creiem que en Pere no va morir en aquest primer bombardeig. Durant les jornades següents n'hi van haver més. La Legió Còndor va destrossar completament les instal·lacions que conformaven l'hospital (les fonts parlen de 105 malalts morts perquè no van poder ser evacuats).

I fins el 12 de març els avions nazis seguiren fent atacs a La Puebla de Híjar. L'aviació republicana no podia donar resposta a la superioritat numèrica de l'enemic. I en un d'aquests bombardejos alemanys una bomba va caure de ple a sobre del barracó on estava ubicada la centraleta de comunicacions. La majoria havien corregut a refugiar-se de l'atac aeri, però en Pere Valls Lafita es quedà al seu lloc i morí.

No sabem si el que quedà del seu cos fou enterrat a la fossa comuna del cementiri (on donaven sepultura als soldats que morien a l'hospital) o si les seves restes jeuen sota l'esplanada de davant de l'estació (la fotografia anterior), on avui dia hi ha un parc i una inscripció en memòria de totes les víctimes de les guerres.

Imatge 13. Fotografies del cementiri de la Puebla de Híjar, on hi ha la fossa comuna republicana i una placa en memòria de tots els caiguts per la República.⁶⁰ (Font: producció pròpia, juny del 2016).

⁶⁰ Només d'entrar al cementiri, hom topa amb una placa que commemora l'arribada dels "nacionals" al poble, la qual conté els noms dels morts pertanyents al seu bàndol. La placa en record dels republicans (col·locada el

L'exèrcit republicà abandonà ràpidament tota aquella zona, retrocedint a les escomeses d'un adversari que disposava d'una potent ajuda italo-germànica. El 15 d'abril els franquistes arribaren a Vinaròs i separaren Catalunya de la resta del territori republicà. La sort de la democràcia penjava d'un fil molt prim.

Al maig, en Jaume Miravittles i el seu secretari Josep Sans feren una visita al front de l'est de Catalunya. Allà en Josep conegué mort del seu company Pere i decidí escriure un article homenatjant-lo, el titulà "Herois Anònims. Pere Valls Lafita".

La família del jove Pere va rebre la notificació de la mort del seu fill gran. Al petit, en Lluís, no li van voler explicar gaire cosa perquè n'estava molt del seu germà. A més, la guerra s'acabà uns mesos més tard i el silenci i la por van impregnar els carrers de Barcelona. La Llum, la germana mitjana, va ser enviada a casa d'uns parents que vivien a França perquè havia estat molt vinculada a les JEREC (després, a causa de la invasió nazi, va haver de fugir a Anglaterra).

El pare del jove Pere va enfonsar-se anímicament -com tantes altres persones de la seva generació- i físicament (va patir una úlcera d'estómac i estigué a punt de morir). S'esvaïren de cop tots els ideals de democràcia i de reconeixement nacional que ell veia en el projecte de la Generalitat republicana. Després de l'esperançadora etapa dels anys 30, la caiguda fou en picat i dolorosa. I a més, ell perdé un fill precisament en la lluita per la democràcia que havia acabat en derrota i repressió.

Dels tres fills, a casa només quedava en Lluís. I a aquest no el volien perdre. Valia més no parlar massa sobre el germà gran desaparegut (ni de les idees, ara perilloses, en que ell creia). Havien d'intentar sobreviure durant aquells temps difícils en els que la repressió era el pa de cada dia. I tenien raó, perquè tot i que era mort i en tenien la confirmació, els serveis repressius franquistes van elaborar una fitxa informativa a nom de Pere Valls Lafita. Fins i tot fitxaven els morts.

1981 per l'Ajuntament) no té noms, ja que tant l'Estat franquista com l'actual han condemnat a l'oblit aquells que moriren defensant la democràcia.

4. Conclusions finals: difusió i Memòria

Després de realitzar aquest treball, podem afirmar encara amb més força que els arxius no s'han de dedicar només a custodiar documentació, sinó que també s'han d'encarregar de fer-ne difusió. Perquè el sentit de la seva existència és posar els testimonis de l'activitat humana a disposició de la societat. I especialment en el cas dels arxius d'ens públics, que són els organismes que possibiliten que els ciutadans coneguin i retin comptes del funcionament de les administracions públiques.

Tal com s'ha intentat mostrar, creiem que la tasca de difondre no és tan sols un deure, sinó que és una oportunitat pels arxius. Una oportunitat per arribar a la ciutadania, perquè aquesta els conegui i sàpiga quina funció tenen i com els poden utilitzar. De què serveix un arxiu que no té consultes? Doncs només serveix per un motiu: seguir conservant els documents per si algun dia apareix un usuari. La documentació es preserva perquè pugui ser consultada, no per tenir-la guardada sense que doni cap servei.

La difusió dels fons és imprescindible en un arxiu. Gràcies a les noves tecnologies de la informació i a les xarxes socials els arxius poden arribar a molts més usuaris potencials. A més, si la ciutadania mostra interès pels seus arxius —perquè són seus—, els dirigents polítics també veuran que són un àmbit que cal potenciar. La proposta de difusió per a l'Arxiu Municipal de Begues explicada en aquest treball va en aquesta direcció.

Per tant, la difusió és una funció que produeix beneficis als propis arxius. Ho podem comprovar en l'exemple de la difusió que va fer l'Arxiu Municipal de L'Hospitalet sobre la documentació del refugi antiaeris de la Guerra Civil. L'arxiu va captar l'interès d'altres àrees municipals, va tenir presència als mitjans de comunicació i va rebre nous usuaris atrets per la divulgació de la notícia.

I parlant de difondre, cal manifestar que la Memòria col·lectiva que preserven els arxius és un element que presenta les condicions perfectes per ser objecte de difusió. Es tracta d'una temàtica amb la qual molts ciutadans s'hi poden veure identificats o interessats i, a més, aporta tot un rerefons de justícia social que és absolutament necessari i indispensable en una societat democràtica.

La història de la democràcia i la de les víctimes dels crims contra la humanitat es troba recollida als arxius. I aquests han d'apostar per la seva difusió (aportant un benefici per a tota la societat) i per estar al costat d'aquells que van patir els crims i la repressió de les dictadures (donant un servei directe a les víctimes).

En aquest treball hem dut a terme la recerca concreta d'un soldat republicà que havia desaparegut durant la Guerra Civil. Com tants altres que pertanyien al bàndol perdedor, va

ser completament oblidat i la seva història mig ocultada per la pròpia família. Els arxius, gràcies al seu paper de preservar i fer públics els seus fons, han actuat com una peça fonamental en la recuperació del seu record. El qual també és part de la història col·lectiva, ja que és un granet de sorra de la recuperació de la Memòria de les víctimes de la Guerra Civil i la dictadura. Les víctimes que, per trobar-se al cantó que defensava la legalitat democràtica, van ser assassinades, ocultades i oblidades.

Evidentment que la Guerra Civil va produir víctimes en els dos bàndols. Però les del costat franquista van tenir quaranta anys de commemoració i de règim autoritari a favor seu. Per tant, equiparar ara el greuge patit per uns i per altres no és correcte, igual que no ho és equiparar la lluita a favor d'un Estat democràtic amb la lluita per establir un govern dictatorial i feixista. Milers de persones no saben avui en dia on són enterrats els seus familiars. Milers de cossos de republicans van ser traslladats des de fosses comunes al Valle de los Caídos sense el consentiment ni el coneixement de les seves famílies. Fins a l'actualitat l'acció de l'Estat espanyol ha estat pràcticament nul·la en aquest tema. La Memòria democràtica i de les víctimes de la dictadura es troba desatesa. La recuperació és possible si hi ha voluntat. Tal com s'ha comprovat, la informació per fer justícia pot provenir precisament de la mateixa documentació franquista que fou produïda amb objectius repressius.

Justament per aquesta raó, els arxivers encara tenen més motius per involucrar-se decididament i difondre la Memòria dels crims contra la humanitat i dels que moriren defensant la democràcia. Afirmem que, a més de ser una qüestió de justícia social, també és una ocasió perquè els arxius donin un benefici democràtic a la ciutadania en forma de transparència i coneixement; a la vegada que ells mateixos veuen promocionada la seva funció i la seva imatge.

És l'hora dels arxius en matèria de Memòria (Ruiz, 2016): i no tan sols en l'àmbit de la història passada, sinó també de la Memòria que es construeix avui en dia i que, esperem, serà el testimoni que les generacions futures tindran de la nostra societat.

Difusió i Memòria són la clau de volta dels arxius.

5. Bibliografia i fonts

ABELLA, Anna. Entrevista a Paul Preston. *El Periódico* [en línia]. 2016, 13 de juny. [consultat: 16 juny 2016].

ALBERCH i FUGUERAS, Ramon [et alt.]. *Archivos y Cultura: Manual de dinamización*. 1a ed. Gijón: Trea, 2001. 173 p.

ALMELA, Vicent; FABREGAT, Pau. Experiments de la Legió Còndor a l'Alt Maestrat. *La Directa* [en línia]. 2016, 26 de febrer. [consultat: 16 de juny 2016].

BATALLA i GALIMANY, Ramon. *Jaume Miravittles i Navarra* [Recurs electrònic]. *Intel·lectual, revolucionari i home de govern. Els anys joves, 1906-1939* Barcelona: Departament d'Història Moderna i Contemporània, Universitat Autònoma de Barcelona, 2010 [consultat: 16 juny 2016]. Tesi doctoral. Disponible a Internet: <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/32060/rbg1de1.pdf?sequence=1>

BROGGI i VALLÈS, Moisès. *Memorias de un cirujano (1908-1945)*. 1a ed. Barcelona: Península, 2001. 347 p.

CAHISA, M.; HERVÁS, C. Un testimoni de la Guerra Civil Espanyola: Douglas Jolly i el seu text de cirurgia de guerra. *Gimbernat: revista catalana d'història de la medicina i de la ciència* [en línia]. 2004, vol. 41: p. 183-188. [consultat: 16 juny 2012].

CASTELLANO BUENO, Agustí. *Refugis antiaeris a L'Hospitalet. Recull documental*. L'Hospitalet de Llobregat: Arxiu Municipal de L'Hospitalet, 2002.

CLOSA i SALINAS, Francesc. Instrucció Militar republicana durant la Guerra Civil Espanyola (1937-1939): El cas català. *Ebre 38. Revista Internacional de la Guerra Civil 1936-1939* [en línia]. 2008, núm. 3 (febrer): p. 119-138. [consultat: 16 juny 2016].

CONEJO i MUNTADA, Josep; SERRANO i SEOANE, Iolanda. Els fons documentals de Begues i Vallirana i el seu tractament arxivístic. *Materials del Baix Llobregat. Textos i documents del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat* [en línia]. 2000, núm. 6: p. 161-163. [consultat: 16 juny 2016].

COX, Sebastian; GRAY, Peter. *Air Power History: turning points from Kitty Hawk to Kosovo* [Recurs electrònic]. Portland (Oregon): Frank Cass, 2002 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure amb limitacions a Google Books: https://books.google.es/books?id=e_AFFjogeoQC&printsec=frontcover&hl=ca&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

El viaje sin retorno de un chico de Ohio. *Suplemento T, Diario de Teruel* [en línia]. 2014, 18 de gener. [consultat: 16 juny 2016].

ESPANYA. *Informe sobre archivos*. Madrid: Comisión Interministerial para el estudio de la situación de las víctimas de la Guerra Civil y el franquismo, 2006, 60 p.

ESPANYA. "Llei 57/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la Dictadura". *Boletín Oficial del Estado* (27 desembre 2007), núm. 310, p. 53410-53416.

FIGUERAS i SABATER, Arnau. *Història de la FNEC: la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya de 1932 a 1986* [recurs electrònic]. L'Abadia de Montserrat, 2005 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure amb limitacions a Google Books: https://books.google.es/books?id=5scp8sCRmW4C&dq=figueras+historia+de+la+fne&hl=ca&source=gbs_navlinks_s

FIGUERES, Josep Maria. *Les 227 cròniques de Lluís Capdevila. 1936-1939* [recurs electrònic]. Fundació Josep Irla, 2011 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure: <http://irla.cat/publicacions/les-227-croniques-de-guerra-de-lluis-capdevila-1936-1939/>

GIL GIL, Alicia. *La justicia de transición en España. De la amnistía a la memoria histórica*. 1a ed. Barcelona: Atelier, 2009. 173 p.

GONZÁLEZ QUINTANA, Antonio. *Políticas archivísticas para la defensa de los derechos humanos. Actualización y ampliación del informe elaborado para UNESCO y Consejo Internacional de Archivos (1995) sobre gestión de los archivos de los servicios de seguridad del estado de los desaparecidos regímenes represivos*. [recurs electrònic]. París: Consell Internacional d'Arxius, 2008 [consultat 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure: http://www.ica.org/sites/default/files/Report_Gonzalez-Quintana_ES.pdf

GUASCH LUJÁN, Albert (2007). *La guerra civil a Begues*. [Begues]. Treball de Recerca de Batxillerat, IES Bruguers de Gavà.

HISPANO, Marià; MATA, Víctor. *D'esperances i naufragis. Begues 1931-1942*. 1a ed. Begues: Centre d'Estudis Beguetans, 2013.

LAUREAU, Patrick. *Condor: The Luftwaffe in Spain, 1936-39* [recurs electrònic]. Mechanicsburg (Pennsilvània): Stackpole Books, 2010 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure amb limitacions a Google Books: <https://books.google.es/books/about/Condor.html?id=dEnAzhudsQgC>

LEVINGER, Laurie E. *Love and revolutionary greetings: an Ohio boy in Spanish Civil War* [recurs electrònic]. Eugene (Oregon): Resource Publications, 2012 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure amb limitacions a Google Books:

https://books.google.es/books?id=gDFNAwAAQBAJ&hl=ca&source=gbs_navlinks_s

LORÉN GARAY, Gonzalo. La batalla de Quinto de Ebro en la ofensiva republicana sobre Zaragoza. *Revista de Historia Militar* (Instituto de Historia y Cultura Militar, Ministerio de Defensa) [en línia]. 2014, any LVIII, núm. 115: p. 89-134. [consultat: 16 juny 2016].

MALDONADO, José María. Los bombardeos de Híjar. *El Sueño igualitario. Recuperar la memoria de quiénes soñaron con un mundo mejor para todos* [en línia]. 2005, núm. 14. (28 de març). [consultat: 16 juny 2016].

MALDONADO, José María. La Guerra Civil en Andorra y su comarca. *Revista de Andorra* (Centro de Estudios Locales de Andorra) [en línia]. 2008, núm. 7: p. 106-137. [consultat: 16 juny 2016].

NÚÑEZ SEIXAS, Xosé M. Las patrias de la República: la experiencia de los nacionalistas periféricos durante la Guerra Civil Española (1936-1939). *Historia Contemporánea* (Universidade de Santiago de Compostela) [en línia]. 2010, núm. 38: p. 13-47. [consultat: 16 juny 2016].

OSTEN, Manfred. *La Memoria robada. Los sistemas digitales y la destrucción de la cultura del recuerdo*. 1a ed. Madrid: Siruela, 2008. 126p.

PELKA, Anna (ed.). *Vademécum de Historia Contemporánea de España: de la Guerra Civil a la democracia. Guía de archivos, Instituciones, bibliotecas, asociaciones, museos y lugares de memoria*. 1a ed. Madrid-Berlín: Bundesstiftung Aufarbeitung, 2012. 213 p.

REQUENA GALLEGU, Manuel; SEPÚLVEDA LOSA, Rosa María (coords.). *La sanidad en las Brigadas Internacionales* [recurs electrònic]. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2006 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure amb limitacions a Google Books:

https://books.google.es/books?id=z9r8RLPHzt0C&hl=ca&source=gbs_navlinks_s

RIBAS VINYALS, Josep; RIBAS MERINO, Ariadna. *Bombardeigs i refugis a L'Hospitalet (1937-1939)* [recurs electrònic]. Ajuntament de L'Hospitalet i Generalitat de Catalunya, 2008 [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure: http://www.museul-h.cat/detallCatalog_2.aspx?2yYCiAa4wmyjSrGTehxG4ka2lq7BIX0uqazAPT0EKfSt4tYqazB#

ROVIRA, Marta; VÁZQUEZ, Félix (coords.). *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. 1a ed. Barcelona: Pòrtic, 2004. 286 p.

RUIZ GÓMEZ, Vicenç. Memòria històrica: és l'hora ja dels arxius? *Ara* [en línia]. 2016, 12 de juny. [consultat: 16 juny 2016].

SANZ EZQUERRO, David. En busca de la memoria histórica. *El Mundo* [en línia]. 2005, 18 de novembre. [consultat: 16 juny 2016].

Trencar el silenci. Records ocults de les famílies. Puy, Josep (prol.). 1a ed. Barcelona: Hacer Editorial, 2016. 231 p.

VALLS PÉREZ, Oriol. *L'Hospitalet, una ciutat amb històries amagades* [recurs electrònic] Ajuntament de L'Hospitalet, 2015. [consultat: 16 juny 2016]. Disponible a Internet: accés lliure: <http://www.l-h.cat/gdocs/d1561866.pdf>

VINYES, Ricard (ed.). *El Estado y la Memoria. Gobiernos y ciudadanos frente a los traumas de la historia*. 1a ed. Barcelona: RBA, 2009. 637 p.

ZARZOSO i ORELLANA, Alfons. El doctor Pere Gabarró i els temps difícils del segle XX. *Revista d'Igualada* [en línia]. 2009, desembre, núm. 33: p. 57-65. [consultat: 16 juny 2016].

5.1. Portals a la xarxa

ARCHIVOS HISTÓRICOS MILITARES (Espanya):

<http://www.ejercito.mde.es/unidades/Madrid/ihycm/Archivos/>

ARXIU MUNICIPAL CONTEMPORANI DE BARCELONA:

<http://w110.bcn.cat/portal/site/ArxiuContemporani/>

ARXIU MUNICIPAL DE BEGUES: <http://begues.cat/ciudadania.php?id=21>

ARXIU MUNICIPAL DE L'HOSPITALET: <http://www.l-h.cat/arxiu-municipal>

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA: <http://anc.gencat.cat/ca>

BIBLIOTECA VIRTUAL DEL MINISTERIO DE DEFENSA (Espanya):

<http://bibliotecavirtualdefensa.es/>

BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO (Espanya): <http://boe.es/>

BUNDESARCHIV (Arxius Federals d'Alemanya, secció d'imatges digitals):

<https://www.bild.bundesarchiv.de/>

CADCI - Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria: <http://cadci.net/>

CENTRO DOCUMENTAL DE LA MEMORIA HISTÓRICA (Espanya):

<http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/ca/areas-cultura/archivos/mc/archivos/cdmh/portada.html>

CENTRO NACIONAL DE MEMORIA HISTÓRICA (Colòmbia):

<http://www.centrodememoriahistorica.gov.co/>

ENCICLOPÈDIA CATALANA: <http://www.enciclopedia.cat/>

EQUIPO NIZKOR: <http://www.derechos.org/>

HIPERENCICLOPÈDIA D'ERC (Fundació Josep Irla): <http://www.memoriaesquerra.cat/>

PORTAL DE ARCHIVOS ESPAÑOLES: <http://pares.mcu.es/>

WIKIPEDIA: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Portada>

XARXA D'ARXIVS MUNICIPALS (Diputació de Barcelona): <http://xam.diba.cat/>

Annexos

Selecció de continguts extrets de les Actes de sessions del Ple de l'Ajuntament de Begues del període 1936-1939:

- 8/10/1936: canvi de noms de carrers i barris. Per exemple, el carrer de Sant Domènec serà el de Francesc Layret, i el de Sant Joan es dirà 19 de juliol.
- 19/11/1936: impostos nous a recaptar per pagar els mestres i l'ajuda als refugiats.
- 1/4/1937: donació de queviures per Madrid.
- 6/4/1937: s'acorda facilitar habitatge i mobles a Àngel Pestaña.
- 19/10/1937: nova emissió de paper moneda de l'Ajuntament. Cinquanta refugiats de les zones de guerra són instal·lats i atesos a la casa de les Planes.
- 4/1/1938: planificació de la diada de l'Infant que es celebrarà el proper diumenge al Teatre Goula. No es troben joguines per poder regalar o són molt cares, per això es comprarà un llibre per a cada alumne i se'ls servirà un berenar. S'expressa la gran satisfacció per l'aportació de 400 pessetes que ha fet la vídua d'Àngel Pestaña, complint amb la voluntat d'aquest, que juntament amb les 200 que donà quan encara comptava amb vida en motiu de l'exposició dels treballs escolars, han ajudat a engruixir la festa pels infants. També es donen les gràcies al general Josep Sanjurjo⁶¹ per les 125 pessetes aportades en pro de la cultura i els homes del dia de demà.
- 6/12/1938: presència del Comissari Prats al Ple demanant recollir fons per la campanya d'hivern.
- 5/1/1939 (última acta republicana): es llegeix l'ordre de la 138a Brigada Mixta, que fa tramesa de 616 pessetes per a la mare del soldat mort en campanya Jaume Viñas Gustems. Es tracta el problema de la falta de llet per a malalts i nens: cal parlar novament amb els propietaris de cabres per cercar la manera d'aportar més llet.

Punt de llibre de la xerrada "Defensa passiva i refugis antiaeris de la Guerra Civil a L'Hospitalet":

Deposita Legal: B.00000-2016

Museu de L'Hospitalet
Can Riera. Espai de memòria

"La defensa passiva i els refugis de la Guerra Civil a L'Hospitalet",
xerrada amb Oriol Valls Pérez i Josep Maria Contel
Dijous, 18 de febrer de 2016, a les 19 h, a Can Riera. Espai de Memòria
Visita al Refugi 307. Visita guiada al refugi antiaeri del carrer Nou de la Rambla, 175, de Barcelona
Dissabte, 20 de febrer, a les 11.30 h. Preu: 5 euros. Metro: Paral·lel (L2 i L3), Bus: 121, 121, 21 i H16.
Places limitades, cal inscripció prèvia.
El desplaçament es realitzarà en transport públic a compte de cada assistent.

MUSEU DE L'HOSPITALET. CAN RIERA. ESPAI DE MEMÒRIA
Carrer de la Riera de l'Escorxador, 17
Telèfon: 93 403 29 97
cultura.memoria@l-h.cat
www.museul-h.cat
Seguiu-nos també a Facebook i Twitter: @MuseuLH

Espais de Memòria

Diputació de Barcelona

Ajuntament de L'Hospitalet

⁶¹ José Sanjurjo y Rodríguez de Arias era un general de la Guàrdia Civil que va mantenir-se fidel al govern legalment constituït (tot i ser ell d'ideologia conservadora i catòlica). Fou un dels responsables de que gran part de les unitats de la Guàrdia Civil es mantinguessin al costat de la República. Va morir d'una septicèmia el 3 novembre de 1938 a Begues.

Reproducció de la primera pàgina del diari *La humanitat* de 19 de maig de 1938:

la humanitat

Publicada per L'EDICACIÓ COMPANYY, S.A. PREMI
ANY VII Núm. 3542 - 1938 - 1939
30
12200, 10 RS. VAL. 100 RS. 1938 C.L.V.M.

LA GOTA DEL SENYOR CHAMBERLAIN

"S'ha fet un canvi sense canviar res"

Londres, 19 de maig (1938). — El primer ministre britànic, el Sr. Chamberlain, ha declarat avui que el Regne Unit no està disposat a abandonar la seva política de no intervenció en els conflictes europeus. La seva declaració, que ha estat rebuda amb gran interès, és la primera que fa públic el Sr. Chamberlain des de la seva arribada a Londres el 17 de maig.

Després de la seva declaració, el Sr. Chamberlain ha estat entrevistat pels mitjans de comunicació. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

ES COMBAT DURAMENT A LLEVANT

A l'Est, al sector de Trémp, fou rebutjat totalment un atac enemic.

APARELL FACCIOS ABATUT

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

Bufada d'orgull

per la intervenció a Espanya

Madrid, 19 de maig (1938). — El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

La qüestió del petroli mexicà

Anglaterra espera que un acord entre Mèxic i els EE. UU. crearà una situació favorable per a reprendre les relacions trencades.

Washington, 19 de maig (1938). — El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

Després de la reorganització que no ha plagut a ningú

AHIR, AL MATI, ES REUNI EL GOVERN BRITANIC

Un cas clínic: el nou ministre de l'Aire només dorm una hora cada mes!

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

El Sots-comitè es reuneix aquesta setmana

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

POLÍTICA DE CATALUNYA ENFORA

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

LES COSES CLARES

(Del nostre corresponsal diplomàtic, NIKOLAI M. HUBER)

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

Es sublevarà contra el terror hitleric

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

Lliurament de la plaqueta de la Llorejada al general Miaja

Un acte, sensible i emocionant, al Ministeri de Marina, de Madrid

El Sr. Chamberlain ha declarat que el Regne Unit està disposat a prendre mesures per a la defensa del país. Ha afirmat que el Regne Unit està disposat a mantenir la seva política de no intervenció, però que també està disposat a prendre mesures per a la defensa del país.

Reproducció del certificat de casament d'en Pere Valls Grau i la Luz Julián Roures (1):

528

73

Certificación del acta de inscripción de matrimonio canónico

Don Luis Llamana y Arenas, suplente. Juez municipal encargado
del Registro civil de distrito del Hospital

Número 479

Nombre y apellidos
Pedro Valls Grau
Luz Julián Roure.

CERTIFICO: que en el Registro civil de mi cargo sección de
Matrimonios, tomo 2º folio 41 se encuentra la siguiente:
«En la ciudad de Barcelona,
provincia de idem, a las diez y
treinta minutos del día treinta y uno
de Julio de mil novecientos veintiuno ante
D. Angel Regn y Herdo., Juez Municipal
y D. Juan Alberni y Palas.,
Secretario suplente, se procede a inscribir el matrimonio
canónico a que se refiere el acta que literalmente dice así:
= En la ciudad de Barcelona,
a treinta y uno de Julio de mil
novecientos veintiuno; hallándome yo el infrascrito
D. Mario Rion y Perie
en la Iglesia del Carmen,
a donde me trasladé como delegado del J. Juez mu-
nicipal para asistir, en cumplimiento a lo dispuesto
en el artículo setenta y siete del Código civil, a la celebración de
este matrimonio, declaro que a mi presencia ha procedido el Pres-
bítero D. Pablo Brunet a unir en
matrimonio canónico a D. Pedro Valls Grau
de treintun años, de estado
viudo de Francisca Rafita Llenas.

natural de Omequel
vecino de Barcelona hijo legítimo
de D. Buenaventura
y de Doña Margarita

Reproducció del certificat de casament d'en Pere Valls Grau i la Luz Julián Roures (2):

y a Doña Luz Julian Roure.
de veintium - años, de estado soltera.

---

natural de Alcala de Chisvert.
vecina de Barcelona hija legítima
de D. Luis
y de Doña Teresa.
habiendo asistido como testigos Don Pedro Mar-
fany Lami y Don Angel Buezo Ri-
nás.

= Y para que conste y transcribir en el Registro civil levanto la
presente acta firmándola los contrayentes.

---

y los testigos de que certifico = M. Rami: Pedro
Vally: Luz Julian: Angel Buezo: Pe-
dro Marfany.

= El acta transcrita queda archivada en este Registro civil, en el
legajo correspondiente de la Sección de Matrimonios, y firma la
presente el Sr. Juez después de leída y sellada, de que certifico. =
Angel Leon: Juan Alberni: Hay el
sello. -

Concuerda fielmente con el original a que me remito. Y para que conste expido el presente
certificado en Barcelona a once de noviembre de mil novecientos
veinte y dos

El Juez Municipal,
Luis Lami

El Secretario,
Salvador Lami

Reproducció del certificat de naixement de Pere Valls Lafita (1):

MINISTERIO DE JUSTICIA

REGISTROS CIVILES

107781

374

Número 591

Pere Valls Lafita hijos del día 15 de Septiembre del año mil novecientos veinte Ante D. Joaquín M. Puig Juez Municipal del distrito de Atarazanas; y D. Roberto Linares Secretario, COMPARECIÓ D. Pere Valls, natural de Arque término municipal de Arque, provincia de Gerona de 27 años, con estado soltero, domiciliado en esta calle de S. Pablo número 552-4.º con el fin de que se inscriba en el Registro Civil un niño y al efecto como padre del mismo, declaró: Que nació en su domicilio el día 15 de Septiembre del año 1920.

Que es hijo legítimo del desahogado y de su esposa Francisca Lafita, de 29 años, natural de Barcelona y domiciliada con su marido.

Que su madre por línea paterna es Francisca Valls y Margarita Juan, natural de Arque y Gerona (Barcelona) y por línea materna, María.

Que la madre de Francisco Lafita y de Francisco Lafita, esta difunta y su madre natural de Barcelona.

Que al exponer este niño se le pone por nombre Pere José Francisco.

N.º 2412800 /15

Reproducció del certificat de naixement d'en Pere Valls Lafita (2):

20

Todo lo cual lo presenciaron como testigos D. Antoni
Garcia natural de Montes mayor de edad,
de estado casado de profesión empresario domi-
ciliado en la calle Volador 86
y D. Ramon Barrio natural de Barcelona
provincia de Cataluña mayor de edad ca-
sado domiciliado en la calle Mediana de S. Pedro 32

Leída íntegramente esta acta e invitadas las personas que
deben suscribirla a que la leyeran por sí mismas, si así lo
creían conveniente, se estampó en ella el sello del Juzgado
municipal y la firmaron el Sr. Juez, el declarante
y testigos certifico.

J. M. Guisasa
Pere Valls Antoni Garcia
Ramon Barrio

En Barcelona, a
5 OCT. 2015
Delegada: Mª Soledad Ramos Roqué

REGISTRO CIVIL DE BARCELONA
CERTIFICO que la presente certificación
literal expedida con la autorización
prevista en el art. 26 del Reglamento del
Registro Civil, contiene la reproducción
íntegra del asiento correspondiente
obrante en el libro 22-10 de la Sección
Primera de este Registro Civil.

REGISTRE CIVIL DE BARCELONA
CERTIFICO que la present certificació
literal expedida amb l'autorització
prevista a l'art. 26 del Reglament del
Registre Civil, conté la reproducció
íntegra de l'assentament corresponent
que figura en el llibre de la Secció
Primera d'aquest Registre Civil.

Reproducció de l'ofici de resposta de l'Arxiu General Militar d'Àvila:

MINISTERIO
DE
DEFENSA

EJÉRCITO DE TIERRA

INSTITUTO DE HISTORIA Y
CULTURA MILITAR

ARCHIVO GENERAL MILITAR
DE ÁVILA

O F I C I O

S/REF.: Núm:

N/REF.: 504/IHCM/AGMA

FECHA: 19/04/2016

ASUNTO:

Cdo. No aparecen datos de D./Dña. PEDRO VALLS LAFITA
DESTINATARIO:

D. ORIOL VALLS PEREZ
ARDENYA, 49
08859 BEGUES (BARCELONA)

ARCHIVO GENERAL MILITAR ÁVILA
19 abr 2016
SALIDA
Nº REG. 956
AREA DE INFORMACION

En relación con el escrito de la referencia, examinados los instrumentos de descripción de los fondos documentales y listados onomásticos de las publicaciones oficiales relacionados con el objeto del escrito, lamento comunicarle que no han aparecido datos del personal del asunto.

En el caso de solicitar la citada información del personal mencionado a otros Centros u Organismos, deberá manifestar en su petición que ya la ha solicitado a este Archivo, para evitar duplicidad de gestiones.

EL CORONEL DIRECTOR

Fdo. Manuel Enrique Morales Amaya.

CORREO ELECTRÓNICO

archivomilitaravila@et.mde.es

Cervantes, soldado de la
Infantería Española

Vallespín, 19
05071 ÁVILA
TEL.: 920352521
FAX.: 920 252251

Reproducció de la certificació negativa del Registre Civil d'Alcañís:

 MINISTERIO DE JUSTICIA	REGISTROS CIVILES ESPAÑA
---	-------------------------------------

CERTIFICACIÓN NEGATIVA

(1-1-6) **Registro Civil de Alcañiz**
(2-1-1-3) **Provincia: Teruel**

Solicitada de este Registro Civil certificación relativa a:

Nombre: PEDRO
Apellidos: VALLS LAFITA
Hijo/a de: PEDRO y de FRANCISCA

resulta que examinados los índices, ficheros y demás antecedentes pertinentes que obran en este Registro Civil, referentes al tiempo comprendido desde 27/02/1931 y 25/11/1944 no figura INSCRIPCIÓN DE DEFUNCIÓN

(1-1-2) Nombre, apellidos, cualidad y firma del certificante.

D./Dña : SORAYA SANCHEZ FANLO. Secretario/a.

Alcañiz, dieciseis de mayo de dos mil dieciseis

(9-3-3) Sello del Registro Civil

Modelo oficial aprobado por la O.M. de 20-7-89, O.M. de 19-7-99 y O.M. de 1-6-01

EJEMPLAR GRATUITO (Ley 25/1986, de 24 de diciembre)

N.º 9524932 /15

Reproducció de l'expedient sobre la pensió a Pere Valls Grau per la mort del seu fill al front (CDMH) (fins p. 98):

AÑO _____

Expediente n.º General 46.604
Subpagaduría 21754

MINISTERIO DE DEFENSA NACIONAL
PAGADURÍA SECUNDARIA DEL EJÉRCITO DE TIERRA

SUBPAGADURÍA DE BARCELONA

Esp 39

MUERTO

CAUSANTE Valls Lafita = Pedro

BENEFICIARIO Pedro Valls Grau
Domicilio C/ Carabon, 69 - 1.º 2.ª
Población Barcelona

Fecha de incoación _____ : Cumplimentado en _____

Terminado en _____

P.

Póliza

1

D. Pedro Vall Grau y D.^a _____, natural de Barcelona, provincia de Barcelona y de _____, provincia de _____, con domicilio en Barcelona, provincia de id, calle de Capuchinos, núm. 9-1.º, provisto de cédula personal núm. 106535, expedida en Barcelona, de clase 10.º, de 48 años de edad, en concepto de padre del causante, Pedro Vall Lapita que nació en Barcelona, el día 1.º de Febrero de 1917, el cual se alistó en Barcelona, el día 13 de Febrero de 1937, alcanzando el grado de soldado, el día _____ de _____ de _____, y que falleció en La trulla de Lijar, el día 23 de Mayo de 1938, en campesina, a consecuencia de combate, en estado de soltero, de cuyo matrimonio con el causante ha quedado _____ hijo, llamados _____ de _____ años, siendo su profesión la de dependiente, afiliado al partido República de España en _____, carnet núm. _____, expedido el _____ de _____ de _____, sindicado en U. G. T., carnet núm. _____, fecha _____ de _____ de _____, habiendo trabajado últimamente en Barcelona, desempeñando el cargo de dependiente, percibiendo un sueldo diario de _____ pesetas _____ céntimos, que dejó de recibir el 13 de Febrero de 1937, habiendo cobrado sus últimos haberes milicianos el 31 de Octubre de 1937, que le fueron pagados por _____.

Es por lo que suplica se digne concederle la pensión extraordinaria que señalan las disposiciones vigentes, haciendo constar que no percibe sueldo ni pensión del Estado, Provincia ni Municipio o Casa Presidencial. Que la pensión que se le conceda desea le sea abonada por la República de España.

Barcelona a 17 de Agosto de 1937

Firma o huella digital,

Pedro Vall

Sr. Director General de la Deuda y Clases Pasivas.

DON SANTIAGO HERRERA SERRA

(Nombre y apellidos)

Jefe de BATALLON DE TRANSMISIONES DEL EJERCITO DEL ESTE

(Cuerpo, Unidad o Milicia)

CERTIFICO: Que D. PEDRO VALLS IAFITA

(Nombre y apellidos)

afecto a 1 BATAILLON DE TRANSMISIONES falleció a consecuencia de heridas

(Cuerpo, Unidad o Milicia)

recibidas defendiendo al Gobierno de la República el día 23 de Marzo 1938en Puebla de Híjar

(Lugar)

en una central telefonica de campaña

(Circunstancias que concurrieron)

al estallar una bomba constándome en todo momento que su actuación fué leal.

Que el causante fué incluido en el documento básico (nómina), de la percepción de haberes correspondientes al mes de su fallecimiento, percibiendo sus familiares los haberes correspondientes en la forma establecida en el Decreto de 11 de agosto próximo pasado hasta el día _____ inclusive.

Que el causante percibía un sueldo mensual de 300 o 310 Ptas.

(Pesetas)

que a juicio del que suscribe, el causante está comprendido en el artículo 65, 66 ó 67 del Estatuto de Clases Pasivas.

Y para que surta sus efectos en el expediente de pensión de su padre, Pedro Valls Grau.

(Viuda, hijos o padres y nombres y apellidos de los mismos)

expido la presente certificación en EL BRUCH a veinte y tres de Abril

(Población)

de 1938.

(Fecha)

(Sello del Cuerpo o Comité)

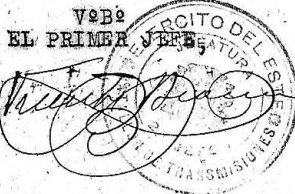

3

DON ANTONIO DEL OLMO MATO, Capitan de las Milicias de Ingenie-
ros, Pagador Habilitado del Batallón de Transmisiones del Ejército del

Este,

C E R T I F I C O: Que el Soldado que
fué de este Batallón D. PEDRO VALLS LAPITE,
har percibido la cantidad de DIEZ PESETAS
diarias en concepto de haberes hasta el
día treinta y uno de Enero de mil novecien-
tos treinta y ocho.

Y para que conste y surta los efectos
oportunos, expido el Presente en Puigreig
a cinco de Octubre de mil novecientos trein-
ta y ocho.

4

D. Agustí Coma elvoro Jutge Popular Local
encarregat del Registre civil del Jutjat N.º 10 de Barcelona

CERTIFICO : Que segons consta de l'acta ressenyada al marge

LIBRE 22

FOLI 374

NÚM. 591

corresponent a la Secció 1.ª de aquest Registre Civil, *Pere*

Valls Lafita nasque el dia ii de

Setembre de mil nou-cents disset

i es fill de *Pere Valls Gran*

i de *Francesca Lafita Leidenas*, na-
tural de *Frasesnel (Lleida)* i *Barcelona*

Es net per línia paterna de Bona-
ventura natural de Frasesnel i de Maria
garita natural de Edoim (Lleida) i per
la materna de Baldomer i Dolores
naturals ambo de Barcelona

Barcelona a quinze d' *Agost*
del mil nou-cents trenta uit

EL JUTGE,

Agustí Coma

EL SECRETARI,

Lluís Valls

A N D R E S   M A S O   L O P E Z   Juez habilitado del Juzgado Popu-
lar Local nº.3 de esta Ciudad

C E R T I F I C O : Que segun datos ministrados por las depen-
dencias de la Administracion municipal, PEDRO VALLS LAFITE vi-
via al incorporarse a filas, en la Calle del Carmen 69, 1º. 2ª.
conservando su estado de soltero, sin que aparezca nada en con-
trario en los libros Registro de este Juzgado que han sido e-
xaminados.

Y para que conste expido la presente en Barcelona a nueve de Agosto
de mil novecientos treinta y ocho.

6

D. Agustín Coma elterro Juez encargado del
Registro Civil del Juzgado Popular Local n.º de esta Ciudad

CERTIFICA: Que en el folio 377 acta n.º 292 del li-
bro 7 de la SECCION DE MATRIMONIOS de este Registro Civil,
aparece inscrito con fecha de doce de Octubre de
mil novecientos diez y seis
el de Pedro Valls Gran
de veintiocho años y de estado soltero, natural
de Aspúguel (Lleida)
hijo de Buenaventura y de Margarita;
con Francisca Lafita Gienas
de veintiocho años y de estado soltero, natural
de Barcelona
hija de Baldomero y de Dolores;
que tuvo lugar el día doce de Octubre de mil
novecientos diez y seis en la Iglesia de San
Jabó del Vesto Ciudad

Y para que conste libro el presente certificado en BARCELONA a quince
de Agosto de mil novecientos treinta y seis

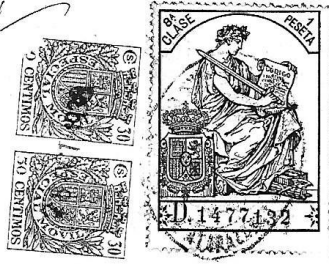

[Signature]

El Secretario,

[Signature]

170000 1810

DEFUNCIÓN DE
D.ª Juana María Gaspariá Bienes.

Don **Joaquín M. Puigferrer**, *Alcaldado* Juez Municipal
del Distrito de Atarazanas de la Ciudad de Barcelona.

Certifico: Que al folio *11* del Tomo *14* de Defunciones
de este Registro Civil, se lee el acta del tenor literal, siguiente:

EN LA CIUDAD DE BARCELONA, a las *diez y siete horas*
del día *diez* de *Mayo* del año
mil novecientos *veinte*. Ante D. *Joaquín M. Puigferrer*
Juez municipal del Distrito de Atarazanas, y D. *Antonio Valls*
Poma, Secretario, COMPARECIÓ D. *Antonio Valls*
natural de *Valls* término municipal
de *la Moya*, provincia de *Cataluña*, mayor
de edad, casado, *desconocido*,
domiciliado en *esta* calle de *San Sebastián*
número *7-24*
manifestando que D.ª *Juana María Gaspariá*
Bienes natural de *Barcelona* provincia
de *Cataluña*, *de 29 años de edad*, domiciliado
en *esta*, *S. Pablo 552-1.ª*
falleció a las *quatro horas* del día *29 de Mayo último*
en *su domicilio*
a consecuencia de *hemorragia por arteria*
de lo cual daba parte en debida forma como *encargado por*
ella.

En vista de esta manifestación y de la certificación facultativa
presentada el Sr. Juez municipal dispuso que se extendiese la presente
acta de inscripción, consignándose en ella, además de lo expuesto por
el declarante y en virtud de las noticias que se han podido adquirir las
circunstancias siguientes:

*En la finada estaba casada con Pedro Valls,
de 29 años, natural de Barcelona (Girona) que
era hijo de Mariano Pedro = fue su hijo*

8

Expedient n.º _____

de l'any 19 _____

Delegació _____ del Barri de Sant Llatze

Districte 5è. Municipal
BARCELONA

El que subscriu, Delegat efectiu del Barri

de Sant Llatze

Faig constar: Que, segons antecedents adquirits Pere Vall

José

resident al carrer de Carre

número 69, pis 1, porta 2, és pobre de solemnitat

i demana aquest document per
efecte de cobro del seu fill Pere
mort al Front de Aragó

I per a que consti, lliuro la present a Barcelona

OFICINA MUNICIPAL DEL DISTRICTE 5^è H. 207 del 193 8

VIST I PLAU

El Delegat _____ del Barri,

Al sol efecte del reconeixement de

la signatura de l'Alcalde de Barri

Barcelona 9 de agost 1938

El Conseller-Delegat del Districte 5^è

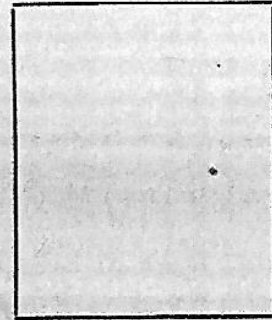

Sr. _____

E. Bosch i Sabarís

VALLS GRAU, Pedro
N.º carnet .....
N.º expediente 46604
N.º pagaduría 21754
Incoado en Barcelona
Por muerto

Nombre Valls Grau, Pedro

Fecha de pagos: Empieza 01 FEB. 1938 Finaliza .....

OBSERVACIONES padre

.....

.....

.....

.....

DILIGENCIA

Subpagaduría de Barcelona

En Barcelona, a veinticinco de octubre

de mil novecientos treinta y ocho.

Presentados los anteriores documentos, por

VALLS GRAU, Pedro

domiciliado en Barcelona

sobre devengo de haberes y pensión por muerto

de su hijo O VALLS LAFITA, Pedro

y estimándose suficientes, remítanse las presentes diligencias, a las

que se da el núm. 21754 del Registro de esta Subpa-

gaduría, a la Pagaduría Central, para su resolución.

El Jefe de la Subpagaduría,

[Handwritten signature]

PAGADURIA SECUNDARIA DEL EJERCITO DE TIERRA

OFICINA CENTRAL

Folio núm.

Testimonio sintético de expediente incoado sobre DEVENGOS.

Registro general núm. 46604, tramitado en la Subpagaduría de J.C.
Barcelona, con el núm. 21754.

INDICE POR DOCUMENTOS DEL CONTENIDO DE ESTE EXPEDIENTE

- 1 INSTANCIA.—Presentada por D. PEDRO VALLS GRAU y D.º natural de Arserel, provincia de Lerida, y de provincia de Barcelona, con domicilio en Barcelona, provincia de Barcelona, calle de Carren núm. 49, 1.ª, provista de cédula personal núm. 104525 y núm. , clase 10ª y clase expedida en Barcelona, de 48 y años de edad, en concepto de padre del causante PEDRO VALLS LAFITA que nació en Barcelona el día 1 de septiembre de 1917, el cual se alistó en Barcelona, 13 septbre. 1937 alcanzando el grado de soldado el día de de y que falleció en La Puebla de Híjar el día 23 de marzo de 1938 en campaña a consecuencia de combate en estado de soltero de cuyo matrimonio con el causante ha quedado hijo llamados de años, siendo su profesión la de dependiente, afiliado al partido Esq. Rep. Cataluña en , carnet núm. expedido el de de , sindicado en UGT, carnet núm. , fecha de de de , habiendo trabajado últimamente en Barcelona, desempeñando el cargo de dependiente percibiendo un jornal diario de pesetas centimos, que dejó de recibir el 13 de septbre. de 1937, habiendo cobrado sus últimos haberes milicianos el 31 de enero de 1938 que le fueron pagados por.
- 2 PERSONALIDAD MILICIANA.—Certificado expedido por Jefe Bon. Transmisiones de F. Este. el día 23 de abril de 1938, haciendo constar que el causante falleció el día 23 de marzo de 1938 en Puebla de Híjar en el estallar una bomba, figurando en nómina y habiendo percibido sus últimos haberes el 31 de enero de 1938.
- 3 NACIMIENTO DEL CAUSANTE.—Certificado expedido por Juzgado Popular no. 10 Barcelona el día 15 de agosto de 1938, haciendo constar que el causante nació el 1 de septbre. de 1917 en Barcelona provincia de id.
- 4 SOLTERIA DEL CAUSANTE.—Certificado expedido por Juzgado Popular no. 3 Barcelona el día 9 de agosto de 1938, en el que consta que el causante se encontraba soltero.
- 5 PARTIDA DE CASAMIENTO.—Certificado expedido por Juzgado Popular no. 10 Barcelona el 15 de agosto de 1938, haciendo constar que Pedro Valls Grau y Francisca Lafita Llenas naturales de Arserel y de Barña contrajeron matrimonio el día 13 de Octubre de 1918 en Barcelona, provincia de .

- 6 CERTIFICADO de defunción relativo a Fco. Lafita Lisnas expedido por Juzgado municipal de Bar. a, Dist. Atarazanas el día 5 de abril de 1920, que tuvo lugar en Barcelona el 29 de febrero de 1920.
- 7 CERTIFICADO DE POBREZA relativo a Pedro Valle Grau y de 1938 por Delegación parrio Dist. 59 expedido el 9 de agosto haciendo constar que no posee bienes de ninguna clase.
- 8 TESTIMONIO DE INFORMACIÓN SUMARIA practicada ante el de de , firmada por y por , en la que depusieron los testigos y
- 9 TESTIMONIO DEL ACUERDO reconociendo el derecho al causante, recaída el de de , firmado por y
- 10 NACIMIENTO DEL SOLICITANTE - Certificado expedido por el día de de relativo al nacimiento de , hijo del causante y de que tuvo lugar en el día de de
- 11 ESTADO DEL SOLICITANTE - Certificado expedido por el de de relativo a y , acreditando su estado de
- 12 INSCRIPCIÓN DE LA TUTELA - Certificado expedido por el día de de inscribiendo la tutela de a favor de
- 13 CERTIFICADO DE INUTILIDAD - Expedido por el de de declarando al solicitante.
- 14 Certificado del Pasador Habilitado del Bon. de Transacciones del Ejert. Este, haciendo constar que el causante percibió haberes hasta el enero 1938.
- 15

OBSERVACIONES

La presente hoja es testimonio de referencia del original a que se refiere, siendo ciertas cuantas circunstancias se contienen, extendiéndola a los efectos de servir de prueba a los extremos contenidos firmando el Interventor Civil de Guerra y el Jefe de esta Sección.

El INTERVENTOR CIVIL DE GUERRA,

Orden de Pago

En atención a lo que resulta, se acuerda el pago de los devengos reclamados, desde el día 1 de febrero de 1938 hasta el día de de , ambos inclusive, percibiendo la cantidad mensual de 10,- ptas. pesetas céntimos, sirviendo de orden la copia del presente, que se enviará a la Subpagaduría correspondiente, a tal fin, una vez que haya sido devuelta por la Sección de Estadística. BARCELONA 3 novbre. de 1938.

El JEFE DE PAGADURIA,

Empiezas a pagar Clases Pasivas

de de 1938